

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Cesta Německa mezi světové velmoci

Germany's Path To Global Trading Powers

Student: Bc. Markéta Dvořáčková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Aleš Lokaj, Ph.D.

Ostrava 2014

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Markéta Dvořáčková**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6210T004 Eurospráva
Specializace: 00 Eurospráva
Téma: **Cesta Německa mezi světové velmoci**
Germany's Path To Global Trading Powers

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Dějiny Německa v kontextu světových dějin
 3. Význam Německa v mezinárodním obchodě
 4. Analýza zahraničního obchodu Německa
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- FULBROOK, Mary. *Dějiny moderního Německa od roku 1918 po současnost*. Praha: Grada Publishing, 2010. 304 s. ISBN 978-80-247-3104-9.
- ŠTĚRBOVÁ, Ludmila a kol. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada, 2013. 368 s. ISBN 978-80-247-4694-4.
- WINKLER, Heinrich August. *Der lange Weg nach Westen. Deutsche Geschichte vom Ende des Alten Reiches bis zum Untergang der Weimarer Republik*. 7. Auf. München: C. H. Beck, 2010. 652 s. ISBN 978-3-406-49523-6.
- WINKLER, Heinrich August. *Der lange Weg nach Westen. Deutsche Geschichte vom "Dritten Reich" bis zur Wiedervereinigung*. 7. Auf. München: C. H. Beck, 2010. 742 s. ISBN 978-3-406-49524-3.
-

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Aleš Lokaj, Ph.D.**

Datum zadání: 22.11.2013

Datum odevzdání: 25.04.2014

Ing. Boris Navrátil, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 25. 4. 2014

.....

Markéta Dvořáčková

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce Ing. Alešovi Lokajovi, PhD. za jeho ochotu, odbornou pomoc a cenné rady, kterými přispěl k vypracování této práce.

Obsah

1. ÚVOD	5
2. DĚJINY NĚMECKA V KONTEXTU SVĚTOVÝCH DĚJIN	6
2.1 OBDOBÍ ABSOLUTISMU (1648 – 1789).....	6
2.2 ZROD MODERNÍHO NĚMECKA (1789 – 1871) A NĚMECKÉ CÍSAŘSTVÍ (1871-1918)	7
2.2.1 Bismarckova koloniální politika.....	9
2.2.2 První světová válka	10
2.3 VÝMARSKÁ REPUBLIKA (1918-1933).....	11
2.4 NACISTICKÁ DIKTATURA (1933-1945)	11
2.4.1 Druhá světová válka.....	13
2.5 NĚMECKO POD KONTROLOU VÍTĚZNÝCH MOCNOSTÍ (1945 – 1949).....	14
2.6 DVA NĚMECKÉ STÁTY	16
2.6.1 Spolková republika Německo	16
2.6.2 Německá demokratická republika	18
2.6.3 Zahraniční vztahy.....	19
2.7 PŘELOM 80. A 90. LET	20
2.8 OD NĚMECKÉHO SJEDNOCENÍ PO SOUČASNOST	22
2.9 SHRNUÍ.....	23
3. VÝZNAM NĚMECKA V MEZINÁRODNÍM OBCHODĚ	24
3.1 MEZINÁRODNÍ OBCHOD A JEHO HLAVNÍ MILNÍKY	24
3.1.1 Světová obchodní organizace.....	25
3.2 VZNIK CELNÍ UNIE	27
3.3 OBCHOD V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE	30
3.3.1 Společná obchodní politika	30
3.3.2 Extraunijní obchod.....	32
3.3.3 Vnitrounijní obchod.....	34
3.4 ZAPOJENÍ NĚMECKA DO MEZINÁRODNÍHO OBCHODU	36
3.5 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ MEZINÁRODNÍ OBCHOD.....	40
3.6 SHRNUÍ.....	44
4. ANALÝZA ZAHRANIČNÍHO OBCHODU NĚMECKA	44
4.1 TERITORIÁLNÍ STRUKTURA.....	45
4.2 KOMODITNÍ STRUKTURA OBCHODU	46

4.3 KORELAČNÍ ANALÝZA	47
4.4 SHRnutí.....	58
ZÁVĚR.....	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
SEZNAM ZKRATEK.....	66
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	69
SEZNAM TABULEK	69
SEZNAM GRAFŮ.....	69
SEZNAM PŘÍLOH	71

1. Úvod

Spolková republika Německo je klíčovým aktérem na poli mezinárodního obchodu. V roce 2012 byla třetím největším exportérem na světě a již delší dobu je exportně silně orientovanou ekonomikou. Ovšem nebylo tomu tak vždy. Co předcházelo tomuto vývoji? Diplomová práce popisuje vývoj, jakým musela Spolková republika Německo projít, než se stala světovou obchodní velmocí.

Cílem práce je zjistit, které faktory nejvíce ovlivňují zahraniční obchod Německa. V práci je použita metoda syntézy a analýzy.

V druhé kapitole je popsáno formování a historický vývoj moderního německého státu. Následuje období první a druhé světové války. Zlomové období nastává po druhé světové válce, kdy vznikly dva německé státy a každý si začíná psát svou vlastní historii. Poslední část kapitoly se věnuje devadesátým letem, kdy se Německo muselo vypořádat se sjednocením obou států, což si vyžádalo značné finanční náklady.

Třetí kapitola je zaměřena na význam Německa v mezinárodním obchodě. V úvodu je věnována pozornost vstupu Německa do Světové obchodní organizace a Evropského hospodářského společenství. Dále je rozebrán obchod v rámci Evropské unie, jelikož je nejvýznamnějším subjektem světového obchodu. Obrat v hospodářském vývoji Německa nastává po druhé světové válce, kdy se právě zahraniční obchod stal zásadním faktorem růstu ekonomického výkonu. Od té doby je Německo zapojeno do mezinárodního obchodu velmi silně, což je patrné z jeho podílu na světovém obchodu. V závěru kapitoly jsou popsány jednotlivé faktory působící na mezinárodní obchod.

Ve čtvrté kapitole je analyzován zahraniční obchod Německa. Nejprve je popsána teritoriální struktura zahraničního obchodu s důrazem na nejvýznamnější obchodní partnery Německa. Dále je z hlediska komoditní struktury zahraničního obchodu důležité zaměřit se na nejdůležitější exportní a importní komodity. Následně je provedena korelační analýza, kde je zkoumán vliv jednotlivých faktorů na export a import Německa.

2. DĚJINY NĚMECKA V KONTEXTU SVĚTOVÝCH DĚJIN

Německo patří k nejvíce rozvinutým a nejvýkonnějším průmyslovým zemím světa a jeho národní hospodářství je páté největší na světě. Se svými 82 miliony obyvatel je nejlidnatějším státem v Evropské unii. Dle velikosti světového exportu je třetí největší ekonomikou na světě. Co se skrývá za jeho úspěchem? Postavení Německa ve světovém hospodářství bezesporu ovlivnily historické události utvářející německé dějiny a do značné míry se podílely na utváření současných obchodních a hospodářských vztahů.

Cesta Německa ke zdařilé demokracii, tak jak ji ve své knize nazývá Edgar Wolfrum (2008), vedla mnoha historickými zvraty. V průběhu jednoho století zanikly čtyři německé státy – císařství, Výmarská republika, třetí říše a NDR. Jen spolková republika, byť v pozměněné formě, vydržela dodnes. Výchozí událostí pro popis novodobých německých dějin je uzavření Vestfálského míru.

2.1 Období absolutismu (1648 – 1789)

Vestfálským mírem 24. října 1648 skončila třicetiletá válka. V období válek byly rozloženy staré stavovské struktury a byly nahrazeny absolutistickou formou vlády. Absolutistický stát byl charakteristický dominantním postavením panovníka v hospodářské i politické oblasti. Jelikož byla budována stálá armáda, úřední aparát a rostly náklady na udržování dvora, hledali panovníci způsob, jak tyto velké finanční výdaje uhradit. Teoretická hospodářská pravidla a metody, které byly k tomuto účely vypracovány, se nazývají merkantilismus¹. Jeho hlavním cílem bylo povznesení obchodu a výroby, k čemuž měla napomáhat celá řada opatření: „zakládání veletrhů a trhů, výstavba silnic a kanálů, podpora hornictví a hutnictví, odstranění vnitřních cel, sjednocení měr, mincí a vah, uvolnění cechovních ustanovení a především zavádění nových odvětví výroby a zřizování manufaktur“ (Müller, 2004, s. 108). Pro dobu merkantilismu byly charakteristické velké výrobní podniky (manufaktury), které představovaly ranou formu průmyslového podniku. Manufaktury pracovaly v nejrůznějších odvětvích výroby. V 17. a 18. století tak byly vytvořeny předpoklady pro přechod od řemeslné výroby k průmyslové.

¹ z latinského slova *mercari* - obchodovat

Kromě toho byla provedena řada opatření k rozvoji zahraničního obchodu, zejména vybudování obchodního loďstva, zakládání obchodních společností, podpora vývozu zboží (výjimku tvořily potraviny a suroviny) a zároveň omezování dovozu zaváděním celních bariér, čímž se mělo zabránovat odlivu peněz ze země. Základní myšlenka merkantilismu, podle které je velikost a moc státu závislá na množství aktivního oběživa, byla překonaná teprve v průběhu 18. století. V Německu se prosadila speciální forma merkantilismu, kameralismus². Zvýšení státních příjmů lze podle něj docílit především zvyšováním průmyslové i zemědělské výroby. Merkantilisté taktéž zastávali názor, že bohatství státu je přímo úměrné počtu obyvatel. (Müller, 2004).

Významný panovník absolutistického období, Fridrich Vilém I., přezdívaný jako vojenský král nastoupil na trůn v roce 1713 (Winkler, 2010). V rámci hospodářské politiky se držel merkantilistických zásad, taktéž podporoval zakládání manufaktur a to zejména v textilní výrobě. Po jeho smrti nastoupil na pruský trůn jeho syn Fridrich II. V dobách jeho vlády bylo vedeno hned několik válek a Prusko se s konečnou platností zařadilo do kruhu evropských velmocí. Zasadil se o zdokonalení státní správy, prosazoval reformy vojenství, právního řádu, školství a zemědělství. Proto je právem považován za nejvýznamnějšího představitele osvícenského absolutismu (Müller, 2004).

V souvislosti s ekonomickou politikou merkantilismu úzce souvisí vnitřní kolonizace 17. a 18. století za pruského krále Fridricha II. Tímto názvem je označována veškerá činnost, jejímž cílem bylo rozšiřování zemědělských užitkových ploch a zlepšování kvality půdy. Kolonistům se dostalo určitých výhod, například osvobození od daní na několik let, poskytnutí peněžních příspěvků a osvobození od vojenské služby. Všechna tato opatření měla v podstatě posílit hospodářskou moc státu. Merkantilistická hospodářská politika právě tak jako vnitřní kolonizace měly sloužit povznesení obecného blahobytu (Müller, 2004).

2.2 Zrod moderního Německa (1789 – 1871) a německé císařství (1871-1918)

Roztříštěné soustátí středověké římské říše národa německého se koncem 18. století pod vlivem změn, které přinesla Velká francouzská revoluce, začalo přetvářet v německý

² Je pojmenovaný podle panovnické komory, úřadu, který měl na starosti státní rozpočet.

národní stát. Napoleonovy výboje v Evropě přetvořily německé státy teritoriálně i politicky a přispěly tak k rozpadu Svaté říše římské národa německého - 1806. Prostřednictvím Vídeňského kongresu (1814) se mělo obnovit uspořádání evropského kontinentu beze změn. Na místo staré říše nastoupil v roce 1815 Německý spolek, který se skládal z 35 států a 4 svobodných měst spojujících stálá konference vyslanců (viz obr. 1).

Obr. 1: Německo v časech Německého spolku (1815-1866)

Zdroj: Müller, 2004

V letech 1848-1849 vyvstal problém, zda do čela německého národního státu usedne příslušník rakouské císařské rodiny - Habsburk. Tak vznikla myšlenka velkoněmeckého řešení podporovaná republikánskými demokraty. Pro maloněmecké řešení se zasazovaly zejména konzervativci. V roce 1862 byl konzervativce Otto von Bismarck jmenován pruským ministerským předsedou. Až jeho politika sjednocování Německa (1864-1871) vedla k maloněmeckému národnímu státu pod pruským vedením, což znamenalo porážku pro Rakousko-Uhersko. Německé císařství bylo vyhlášeno v lednu 1871 ve francouzských Versailles a bylo spolkem jednotlivých suverénních panovníků, v jehož čele stál pruský král Vilém I. jako německý císař (Winkler, 2010).

Období od poslední třetiny 19. století až do vypuknutí první světové války je všeobecně označováno jako klasická epocha imperialismu. Evropské velmoci začaly v této době připojovat ke svým mocenským sférám kolonie jako zaostalá, většinou zámořská území, aby tak dosáhly postavení světových velmocí. Na počátku koloniální politiky byly v popředí hospodářské zájmy, pomocí kolonií měla být zlepšena vlastní surovinová základna a získána dodatečná odbytiště pro domácí průmysl.

2.2.1 Bismarckova koloniální politika

V novém německém císařství se Bismarck stal prvním říšským kancléřem. Prováděl umírněnou zahraniční politiku a podařilo se mu začlenit novou říši mezi ostatní evropské velmoci. Dlouho odmítal získávat vlastní kolonie, neboť si uvědomoval nebezpečí získávání zámořských území. Po počáteční nechuti podporoval od poloviny 80. let koloniální výboje Německa, protože veřejnost byla od počátku přesvědčena o opaku. Opožděná koloniální expanze poté přispěla ke střetu německých zájmů se dvěma koloniálními velmocemi, Francií a Británií. Už zeměpisná poloha Německa ležícího v srdci Evropy poskytovala dostatek příležitostí ke konfliktům. Vznikající rozpory s Vilémem II. nakonec vedly v roce 1890 k jeho propuštění. Výrazněji se Německé císařství začalo prosazovat v zámoří od 90. let 19. století.

Od počátku 80. let 19. století se šířil hospodářský vliv Německa i do zámoří. Průmyslový rozvoj podporoval hledání nových zdrojů surovin a trhů mimo Evropu a zpočátku soukromé obchodní společnosti zabíraly dosud neobsazená území v Africe, Tichomoří a v Číně. Zakládaly se zájmové spolky, které jednak samy provozovaly obchodní aktivity v zámoří, jednak propagovaly získávání kolonií jako šíření německého vlivu a posílení prestiže německého národa. Tak byl založen v roce 1882 ve Frankfurtu nad Mohanem Německý koloniální spolek (Deutscher Kolonialverein), jehož cílem bylo šířit a popularizovat koloniální myšlenku u veřejnosti. Na počátku roku 1884 vznikla v Berlíně Společnost pro německou kolonializaci (Gesellschaft für deutsche Kolonisation), která se zasazovala o podporu německých koloniálních společností. Obě společnosti se roku 1887 spojily v Německou koloniální společnost (Deutsche Kolonialgesellschaft), která měla podporovat a prosazovat německé akce v zámoří. V roce 1884 Bismarck přece jen souhlasil, aby oblasti získané odvážnými obchodníky (především F. A. Lüderintzem a C. Petersem), byly prohlášeny za „území pod ochranou“ Německé říše. Tak vznikly Německá jihozápadní Afrika

(dnešní Namibie), Togo a Kamerun, později přibýly Německá východní Afrika a územní zisky na Severní Guinei a Marshallových ostrovech v Pacifiku. V této době se zdálo, že by mohlo dojít i k německo-francouzskému sblížení. Souběžnost francouzských a německých zájmů však existovala jen krátce; po určitých třenicích se naopak podařilo docílit dohody s Velkou Británií, která pak uznala koloniální výboje. V posledních letech své vlády se Bismarck vrátil ke skeptickému stanovisku vůči koloniální politice (Müller, 2004).

Velmocenská politika císaře Viléma II. a také obchodní politika Německa zaměřená na vnější expanzi vedly brzy k přesvědčení, že pro zajištění žádoucího politického a hospodářského velmocenského postavení je nutné vybudovat silnou německou válečnou flotilu (Müller, 2004).

2.2.2 První světová válka

Hlubší příčiny vzniku první světové války je nutné hledat v rozporech mezi světovými mocnostmi. Německé koloniální zájmy se střetly se zájmy nejsilnějších koloniálních velmocí – Británie a Francie. Taktéž obchodní rivalita mezi Německem a Británií sehrála svoji roli. Německé ambice stát se říší světového významu si vyžadovaly budování silné námořní flotily.

Jediným spolehlivým spojencem Německa v té době bylo Rakousko-Uhersko. Tak v roce 1879 vznikl Dvojspolek, do kterého později přistoupila i Itálie. Proti alianci Trojspolku se zformovala francouzsko-britsko-ruská aliance trojdhody. Vznikly tak pevné vojenské aliance v době míru, což bylo něco nového v mezinárodních vztazích. Existence vojenských aliancí pak přispěla k jeho rozšíření v konflikt celoevropský a posléze celosvětový, v první světovou válku.

Na rakouského následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este byl 28. června 1914 spáchán srbskými radikály atentát, který vedl k otevřenému konfliktu mezi císařstvím a Srbskem. Císař Vilém II. přislíbil podporu rakouské vládě. Vpádem německých vojsk do Belgie nastala také pro Velkou Británii povinnost splnit své spojenecké závazky.

Hlavní úder byl veden na západ, přes neutrální Belgii a Lucembursko. Do konce srpna zatlačili Němci belgickou armádu k Antverpám a na sever od Verdunu způsobili těžké porážky Francouzům. Válka na západní frontě se stala zákopovou. Na východě se Němcům

dařilo lépe. Vyčerpávající boje u Verdunu však nepřinesly tížený výsledek. V únoru 1917 vyhlásilo Německo neomezenou ponorkovou válku, což vedlo Spojené státy k vyhlášení války Německé říši. Rok 1917 byl vzhledem ke vstupu USA do války a politicko-vojenskému zhroucení Ruska rokem krizovým, ale zároveň bodem obratu v první světové válce.

2.3 Výmarská republika (1918-1933)

Po porážce v první světové válce došlo v Německu k četným nepokojům. Císař Vilém II. tak byl nucen podat demisi. Rok poté, v roce 1919, se konaly volby do Národního shromáždění ve městě Výmar. Výmarská republika byla prvním pokusem Německa o parlamentní demokracii. První světová válka zcela vyčerpala finanční a hospodářské zdroje císařství. Po válce byly též Německu uloženy reparace (náhrady) za škody způsobené válkou. Povinnost placení reparací vyvolávala odpor jak u veřejnosti, tak i u politiků. Financování války bylo zdrojem poválečné hyperinflace, která znamenala úplné zhroucení měny. Zpočátku zvýhodňovala německý export a umožnila první splátky reparací, ovšem důsledky se katastrofálně projevily při vypuknutí světové hospodářské krize, která rozhodujícím způsobem přispěla ke zhroucení republiky. „Nezaměstnanost stabilně rostla od 1,3 milionů obyvatel v září 1929, přes 3 miliony v září 1930, až k 6 milionům na počátku roku 1933. To představovalo jednoho ze tří pracujících.“ (Fulbrook, 2010, s. 52).

Právě kvůli stoupajícímu počtu nezaměstnaných a politickým střetům získávala podporu veřejnosti Národně socialistická německá dělnická strana (NSDAP). NSDAP vedená Adolfem Hitlerem byla pravicově radikální stranou, která byla dokonce v roce 1923 zakázána. Brzy na to však byla její činnost obnovena a byly založeny i ozbrojené složky NSDAP - SS. Hitlerův antisemitismus byl zcela zřejmý v celé jeho politické kariéře a tvořil významnou část ideologie strany. Především v důsledku světové hospodářské krize se ze strany na okraji politického spektra stala v roce 1930 druhá nejsilnější strana v říšském sněmu. O dva roky později se stala nejsilnější stranou ve volbách do Říšského sněmu (Winkler, 2010). Tento sled událostí odsoudil Německo ke konci demokracie.

2.4 Nacistická diktatura (1933-1945)

Dne 30. ledna 1933 bylo Adolfu Hitlerovi, čelnímu představiteli NSDAP, dle ústavy prezidentem Hindenbergem nabídnuto místo kancléře Německa. Hitlerovo přijetí této funkce

stálo za zničením výmarské demokracie. Už na podzim 1933 opustilo Německo Společnost národů. S pomocí J. Goebbelse³ budoval svůj kult osobnosti a systém propagandy, přičemž pro osobní kult kolem postavy vůdce nasadil všechny prostředky, které měl k dispozici, především masmédia – rozhlas, tisk a film. Rok po jeho nastoupení do funkce byla zrušena horní komora Říšského směnu (Reichsrat) a federativní systém byl úplně zrušen odstraněním správních orgánů z moci jednotlivých států. Po smrti Hindenburga 2. srpna 1934 spojil úřad říšského prezidenta a říšského kancléře, užíval pak titulu vůdce (Führer) a říšský kancléř. Převzal také osobní vedení ozbrojených složek. Pro Hitlera měly radikální antisemitismus a ambiciózní plány v zahraniční politice rozhodující význam. Jeho touha po ovládnutí Evropy a posléze ovládnutí celého světa byla značná. Ve čtyřletém plánu z roku 1936 bylo stanoveno za cíl dosáhnout hospodářské připravenosti Německa na válku během čtyř let (Fulbrook, 2010).

Hitler si potřeboval zajistit spojence pro svou zahraniční politiku. Toho našel ve fašistické Itálii pod Mussoliniho vedením. Svazek s Itálií a posléze i s Japonskem upevnil smluvně (Osa Berlín – Tokio – Řím).

Skrze systematickou diskriminaci Židů se Hitler snažil o jejich odstranění z politického a kulturního života. Prostřednictvím norimberských zákonů z roku 1935, vyhlášených na poslední chvíli na Norimberském stranickém shromáždění, diskriminaci Židů zlegalizoval. Dle říšského občanského zákona (Reichsbürgergesetz) byly vytvořeny dvě kategorie občanství a politická práva byla vázána na prokázání árijského původu. Židé byli občané druhé kategorie, jimž byla občanská práva upřena. Od roku 1938 po Křišťálové noci začala být diskriminace ještě těžší. Začalo zabavování židovského majetku, straničtí radikálové vypalovali synagogy po celém území Německa. Zanedlouho bylo židovské obyvatelstvo shromážděno a nahnáno do ghatt v mnoha městech; zde bylo poprvé nařízeno nošení židovské hvězdy (Fulbrook, 2010).

Původní plán přesídlit židovské obyvatelstvo na Madagaskar byl opuštěn a přednost dostala jejich deportace na Východ. Na konferenci ve Wannsee v lednu 1942 byla připravena organizace pro největší genocidu v lidských dějinách, známá jako konečné řešení židovské otázky (Müller, 2004).

³ říšský ministr lidové osvěty a propagandy

2.4.1 Druhá světová válka

Hitler chtěl, aby Sudety obývané převážně Němci, byly připojeny k Německé říši. V září roku 1938 se konala Mnichovská konference⁴, kde bylo rozhodnuto k 1. říjnu vyklidit sudetské území, jež měly současně obsadit německé vojenské oddíly. Západní mocnosti měly pocit, že postoupením kusu československých hraničních území naplnily právoplatné etnické nároky a odvrátily hrozbu války, na kterou nebyly připraveny. Tato politika jim dopřála více času na vyzbrojení. S pohraničím ztratilo Československo klíčové obranné linie. V březnu 1939 podnikla Hitlerova armáda invazi do Československa. Čechy a Morava se staly německým protektorátem (Protektorat Böhmen und Mähren). Svou pozornost poté Hitler obrátil k Polsku a pobaltským státům. V tomto okamžiku se za Polsko postavila Británie.

Expanze měla začít na východě Evropy, proto se Hitlerova vláda pokusila o dohodu s Polskem, které chtěla získat jako spojence pro válku proti Sovětskému svazu. Tento pokus však nevyšel a Hitler dal rozkaz k přípravě útoku na Polsko. Aby se pojistil, uzavřel v srpnu 1939 dohodu se svým úhlavním nepřítelem, komunistickým vůdcem Josefem Stalinem. Spolu s další dohodou v září si Hitler a Stalin rozdělili Polsko a Pobaltí a dosáhli určitých strategických cílů, zatímco Stalin získal čas na zbrojení, Hitler odvrátil hrozbu války na dvou frontách. Dne 1. září 1939 německé jednotky použily uměle vytvořenou záminku incidentu na hranicích k dobře organizované invazi do Polska a začali tak druhou světovou válku. Od 3. září se Británie s Francií dohodly, že toto byl jasný akt německé agrese, a tak vstoupily do války s Německem. Polsko bylo poraženo v první bleskové válce během několika týdnů. Německo pod vládou Hitlera opět rozpoutalo válku v Evropě (Müller, 2004).

Po další bleskové válce proti Dánsku a Norsku v dubnu 1940 byl 10. května 1940 napadením neutrálních států Nizozemí, Belgie a Lucemburska zahájen německý útok na západě, vrcholící 14. června 1940 obsazením Paříže bez boje německým wehrmachtem. Dne 10. května 1940 však ve Velké Británii vystřídal dosavadního ministerského předsedu Nevilla Chamberlaina⁵ mnohem tvrdší Winston Churchill, odpůrce německého diktátora. Proto 13.

⁴ Mnichovské konference se zúčastnil Neville Chamberlain za Velkou Británii, Benito Mussolini za fašistickou Itálii, Adolf Hitler za Nacistické Německo a francouzský ministerský předseda Édouard Daladier, zástupce Francie. Zástupci československé strany byli také přítomni, ale k jednání samotnému nebyli přizváni.

⁵ N. Chamberlain je považován za představitele politiky appeasementu (politika ustupování). Věřil, že uspokojením potřeb a požadavků nacistického Německa odvrátí druhou světovou válku a zachová mír za každou cenu.

srpna 1940 zahájila německá luftwaffe mohutným útokem leteckou bitvu o Anglii. 22. června 1941 přepadlo Německo Sovětský svaz, i když to mělo v plánu již o rok dříve.

Dne 7. prosince 1941 přepadlo japonské letectvo přístav Pearl Harbor na Havajských ostrovech, kde byla shromážděna americká tichomořská válečná flotila. Většina válečných lodí byla potopena nebo zničena. Japonský útok znamenal začátek války v jihovýchodní Asii. Už 11. prosince vyhlásil Hitler USA válku a Itálie se připojila. Válka v Evropě tak přerostla ve válku světovou. Porážka německého wehrmachtu u Stalingradu počátkem roku 1943 představovala definitivní obrat ve válce na východě a začátek postupu Rudé armády na západ. Několik dní po Hitlerově sebevraždě 30. dubna následovala 8. května 1945 bezpodmínečná kapitulace Německa (Müller, 2004). Tak skončila epocha nacistické diktatury označovaná za nejtemnější kapitolu německých dějin.

2.5 Německo pod kontrolou vítězných mocností (1945 – 1949)

Německo bylo v roce 1945 zdevastovaná, válkou zničená země. Z druhé světové války vyšly Spojené státy a Sovětský svaz jako dvě světové velmoci.

V květnu téhož roku vyvstala otázka, jak budou vítězové zacházet s Německem, které rozpoutalo nejstrašnější válku v lidských dějinách. V následujících čtyřech letech pak vznikly modely, které na následující čtyři dekády definovaly německé i mezinárodní dějiny.

Vítězné mocnosti - USA, SSSR, Velká Británie a Francie nyní vykonávaly na půdě Německa nejvyšší státní moc a rozdělily zemi na čtyři zóny. Také říšské hlavní město Berlín bylo rozděleno na čtyři sektory (Winkler, 2010). Na konferenci v Postupimi probíhající od 17. července až do 2. srpna 1945 projednali spojenci způsob zacházení s obsazeným Německem. Schválen byl i odsun (transfer) německého obyvatelstva z Polska, Československa a Maďarska. Hlavními spornými body byly opět výše reparací a německo-polské hranice. V Postupimi se shodly na důležitých společných zásadách vůči Německu, na „čtyřech D“: demilitarizaci, denacifikaci, demokratizaci a decentralizaci. Jestliže mělo být Německo denacifikováno, museli být váleční zločinci tvrdě potrestáni. K tomuto účelu byl zřízen Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku. Volba města byla opodstatněná, právě v Norimberku byly vyhlášeny Norimberské zákony a konaly se zde říšské sjezdy NSDAP.

Čtyři mocnosti zřídily jako svou nejvyšší instanci spojeneckou Kontrolní radu se sídlem v Berlíně, jejíž veškerá rozhodnutí musela být přijata jednomyslně. Současně však každý ze spojeneckých vojenských vrchních velitelů vykonával ve své zóně správu a vládu na vlastní zodpovědnost.

Již v létě 1945 bylo povoleno zakládání demokratických stran, což dalo vzniknout nejen Křesťansko-demokratické unii (Christlich Demokratische Union - CDU). Straně, která politicky sjednocovala katolíky a evangelíky, což do té doby v Německu neexistovalo. V Bavorsku zůstali katolíci oddělení jako Křesťansko-sociální unie (Christlich-Sozial Union – CSU). Do čela CDU se v západní zóně rychle prosadil Konrad Adenauer. Jeho největší protivník v Sociálně demokratické straně Německa (Sozialdemokratische Partei Deutschlands – SPD) byl Kurt Schumacher. Komunisté si opět založili svoji stranu, přesněji Komunistickou stranu Německa (Komunistische Partei Deutschland - KPD). Mimo to vznikla řada dalších, zejména menších stran, které se v roce 1948 spojily, aby vznikla Svobodná demokratická strana (Freie Demokratische Partei - FDP). Sověti podrobili Sociální demokraty nátlaku, aby se spojili s komunisty do Jednotné socialistické strany Německa (SED). Východní zóna se tak nadobro vydala svoji cestou, která trvala čtyři dekády (Wolfrum, 2008).

Američané a Britové se dohodli, že své zóny spojí a to k 1. 1. 1947. Tato dvojzóna byla předchůdcem rýsujícího se západního státu. Nakonec se připojila i francouzská zóna.

Americký prezident Harry Truman v březnu 1947 vyhlásil v kongresu zásadu, že všem svobodným národům ohroženým komunismem poskytnou USA podporu a pomoc. Trumanova doktrína, jak tento projev vešel později v povědomí, se zaobírala zejména Řeckem a Tureckem. V závěru svého projevu požádal Kongres o finanční podporu pro tyto dva státy ve výši 400 milionů dolarů (Fulbrook, 2010). Tyto události znamenaly počátek studené války a rozdělení světa na dva bloky: západní demokratický a východní komunistický.

Ministr zahraničních věcí USA George Marshall ve svém projevu na Harvardově univerzitě 5. června 1947 vyslovil nutnost začít Plán hospodářské obnovy Evropy, následně známý jako Marshallův plán. O rozsahu a provedení Marshallova plánu jednala konference 16 evropských států v Paříži, z níž vznikl stálý výbor, později Organizace pro evropskou

hospodářskou spolupráci (OEEC).⁶ Tento plán byl v červenci odmítnut Sovětským svazem a dalšími východními komunistickými státy, hlavně proto, že byl postaven na volném trhu a ne na státem kontrolovaném a centrálně řízeném ekonomickém systému. Tím došlo k tomu, že Amerika mohla a podporovala pouze západní státy, hlavně západní Německo, čímž si zajistila nejen nové trhy v Evropě, ale také politickou podporu svého postoje proti komunismu. Součástí Marshallova plánu byly jednak dary (potraviny, suroviny), jednak úvěry. V rámci Marshallova plánu dostaly západní zóny a později Spolková republika Německo (SRN) 1,7 miliardy dolarů hospodářské pomoci a další zahraniční půjčky, investované do rozvoje průmyslu (Kostlán, Moravcová, Vaníček, 2000). Pozdější vývoj ekonomické politiky byl úzce spjat s politickým rozdělením Německa.

Aby se západní okupační zóny vůbec mohly podílet na Marshallově plánu, byla nutná měnová reforma. Proto se v západních zónách přešlo z říšské marky na marku německou. Pro Sovětský svaz to byl podnět k zablokování příjezdových cest do Západního Berlína (od 24. června 1948 do 12. května 1949). Západní státy posílaly zásoby do Berlína letecky, jídlo bylo Berlíňanům shazováno takzvanými rozinkovými bombardéry.

2.6 Dva německé státy

V roce 1949 byly založeny dva německé státy rozdělující německou zemi. Mezi nimi ležela hranice (železná opona), jak ji Winston Churchill ve svém projevu na univerzitě ve Fultonu 5. května 1946 pojmenoval (Fulbrook, 2010).

2.6.1 Spolková republika Německo

Dne 23. května 1949 je v Bonnu vyhlášena první ústava Spolkové republiky Německo, neboli Základní zákon SRN. 14. srpna se konaly první volby do Spolkového sněmu a po povolebním vyjednávání se stal spolkovým kancléřem Konrad Adenauer (CDU). Ministr hospodářství Ludwig Erhard předpokládal liberalizaci hospodářství. Měnová reforma spolu s Marshallovým plánem měla zajistit hospodářský vzestup. V následujícím období Erhard vypracoval koncepci sociálně tržního hospodářství, které umožnilo Spolkové republice Německo strmý hospodářský vzestup, takzvaný hospodářský zázrak. Tento model je založen

⁶ Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci byla během let 1960-1961 transformována v Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD).

na hospodářské svobodě, ale ponechává státu regulační a kontrolní funkci, aby byla zaručena co nejvyšší míra sociální spravedlnosti (Müller, 2004).

Úspěch Adenauera a CDU v padesátých letech lze připsat hned několika faktorům. Tím nejdůležitějším byl dynamický ekonomický růst s obrovským nárůstem produktivity a rychlé zlepšování životních podmínek. Díky Adenauerovým úspěchům a dlouholetému setrvání ve funkci spolkového kancléře se o tomto období hovoří jako o Adenauerově éře. SRN se pod jeho vedením orientovala na západ a včlenila se do jeho integračních struktur.

V rámci Marshallova plánu dostaly západní zóny a později SRN 1,7 miliardy dolarů hospodářské pomoci a další zahraniční půjčky, investované do rozvoje průmyslu. Plné zaměstnanosti bylo dosaženo počátkem 50. let, prosadila se koncepce sociálního tržního hospodářství s rozvinutým systémem sociálních dávek. Díky hospodářskému zázraku se brzy na západoněmeckém pracovním trhu projevil nedostatek pracovních sil. To vedlo v šedesátých letech k zaměstnávání cizinců (gastarbeitru) zejména z Turecka, Jugoslávie nebo Itálie. Přisun nové pracovní síly přestal až s postavením Berlínské zdi.

Souběžně s hospodářským rozvojem bylo potřebné reformovat sociální systém, přičemž klíčová byla reforma důchodového zabezpečení z roku 1957. V důsledku dynamického důchodu si lidé výrazně polepšili.

Hlavní hospodářská centra byla zpočátku na severu, kde se zabývala stavbou lodí a loděnic. V Porúří se soustředily na výrobu oceli, surového železa a těžbu uhlí. V Porýní a na jihu byl koncentrován automobilový průmysl, přesné strojírenství, chemický a farmaceutický průmysl a v neposlední řadě také elektrotechnika. V automobilovém průmyslu se prosadil Volkswagen založený za vlády Hitlera. Volkswagen v roce 1950 vyráběl denně 300 automobilů, o deset let později cca 4 000. Výrobu se firmě dařilo exportovat (Kostlán, Moravcová, Vaníček, 2000).

Německému hospodářství také pomohla válka v jihovýchodní Asii, která oživila zahraniční poptávku v těch oborech, na které se německý průmysl specializoval. Zejména obráběcí stroje, vozidla, výrobky elektrotechnického a chemického průmyslu. Export navíc ulehčovala podhodnocená západní marka. Průmyslové státy jako USA, Velká Británie nebo Francie měly buď své celosvětové vojenské závazky, nebo byly vtaženy do nákladných

koloniálních válek, především Francie. Zatímco Západní Německo a Japonsko, státy, které prohrály druhou světovou válku, mohly z této situace nejvíce profitovat dva státy (Wolfrum, 2008). Velký význam mělo začlenění hospodářství SRN do EHS a postupné odstraňování hospodářských omezení ve vznikajícím jednotném evropském trhu.

Adenauer byl ve funkci kancléře nahrazen vedoucí osobností ekonomického hospodářského zázraku Ludwigem Erhardem.

Willy Brandt byl kancléřem západního Německa až do roku 1974. Jeho nejdůležitějším odkazem se stala Ostpolitik, tedy politika založená na zlepšení vztahů s Východním Německem, Polskem a Sovětským svazem (Winkler, 2010). V sedmdesátých letech byl problémem velký počet nezaměstnaných, to bylo navíc neustále zhoršováno přetrvávajícím problémem Gastarbeiterů.

2.6.2 Německá demokratická republika

Německá demokratická republika byla formálně založena 7. října 1949 schválením ústavy NDR. Walter Ulbricht jako první tajemník SED byl nejdůležitější postavou v NDR. Prostředkem k dosažení cílů jeho hospodářské politiky bylo centrálně plánované hospodářství dle vzoru SSSR. V období let 1945-1949 došlo k rozsáhlému vyvlastnění, znárodnění velkého průmyslu a k nucené kolektivizaci zemědělství.

Nespokojenost obyvatelstva s nízkou životní úrovní i s diktátorským režimem SED vyvrcholila povstáním v roce 1953. Po jeho násilném potlačení sovětskou armádou byl režim NDR dále utužen. Od konce 1957 bylo omezeno cestování z Východního Německa do Západního. Přitažlivost Západního Berlína se zhoršujícími se životními poměry v NDR jen zvyšovala. Existoval velmi jednoduchý způsob, jak se do západního Německa dostat. Pokud si s sebou lidé nechtěli brát moc majetku, mohli odjet do východního Berlína, přejít do západního a odcestovat do západního Německa odtamtud. Odhaduje se, že do roku 1961 uprchlo z NDR na západ asi tři a půl milionu lidí (Fulbrook, 2010). Představitelé SED dostali souhlas Sovětského svazu s vybudováním zdi, která by zabránila dalším přechodům hranice sektorů v Berlíně. V noci z 12. na 13. 8. 1961 byla uzavřena celá demarkační linie mezi západními sektory a sovětským sektorem policií a armádou NDR. Postupně byla vybudována

trojitá betonová a zděná zeď kolem celého Východního Berlína (Kostlán, Moravcová, Vaníček, 2000).

Poté co byla napříč evropskou metropolí vybudována zeď, nařídil Ústřední výbor SED spolu s radou ministrů NDR zavést reformní Nový ekonomický systém plánování a řízení národního hospodářství. Východní Německo bylo třeba stabilizovat z hospodářského i politického hlediska. Hospodářství se koncentrovalo na těžký průmysl, energetický průmysl, chemickou výrobu a strojírenství. Avšak opomíjen byl spotřební průmysl, což se později negativně projevilo. I přesto byla NDR druhá nejsilnější průmyslová mocnost v rámci RVHP po Sovětském svazu.

2.6.3 *Zahraniční vztahy*

Jako reakce na zostřující se konflikt mezi Západem a Východem vznikl v roce 1949 Severoatlantický pakt (NATO). Stěžejním bodem západoněmecké zahraniční politiky byla integrace Spolkové republiky do západních struktur, z těchto důvodů vstoupila SRN do NATO v roce 1955. Několik dní poté podepsali 14. května 1955 ve Varšavě zástupci NDR spolu s dalšími státy⁷ Smlouvu o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci. Současně bylo vytvořeno Spojené velitelství ozbrojených sil. Varšavská smlouva byla reakcí na vznik Severoatlantického paktu. Vedle Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) se Varšavská smlouva stala nejdůležitější multilaterální organizací evropských komunistických států. (Müller, 2004)

V poválečném období vyvstala otázka, jak mít pod kontrolou německou ekonomiku, zvláště pak těžký průmysl koncentrovaný v německém Porúří (zejména těžba černého uhlí a ocelářský průmysl). Právě tyto kapacity umožnily Německu vyzbrojit se do dvou světových válek. V roce 1950 francouzský ministr zahraničí Robert Schuman vyslovil myšlenku úzkého spojení porúrského uhlí a francouzského ocelářského průmyslu, které by přispělo k poválečné hospodářské rekonstrukci. Francie chtěla, aby Porúří zůstalo mimo kontrolu německé vlády. K Schumanovu plánu se připojila Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Itálie a SRN. Tento plán byl završen podepsáním Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1951, zároveň s tím byl zrušen statut Porúří.

⁷ Albánie, Bulharsko, Polsko, Rumunsko, Československo, SSSR a Maďarsko

Státy chtěly rozšířit sektorovou spolupráci do oblasti jaderné energetiky. Hlavním důvodem byl zájem Francie na vytvoření nástroje kontroly jaderného programu SRN, dále měl být podporován rozvoj výzkumu a mírového využití atomové energie. Bylo tak založeno Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom). Vytvoření Evropského hospodářského společenství (EHS) mělo zase za cíl zajistit stabilní růst hospodářství a zvýšit životní úroveň obyvatelstva. Obě smlouvy byly podepsány 25. března 1957 v Římě, proto bývají označovány jako Římské smlouvy.

S nástupem Charlese de Gaulla do prezidentského křesla se začala projevovat snaha o mocenský vzestup Francie uvnitř NATO a Evropských společenství. Naopak Británie začala pociťovat, že její postavení globální velmoci slábne a její politika bude realizována převážně v ES. Zároveň začalo posilování postavení SRN, neboť její ekonomika se nejdynamičtěji rozvíjela.

Spolkový kancléř Konrad Adenauer společně s francouzským prezidentem Charlesem de Gaullem 22. ledna 1963 podepsali Elysejskou smlouvu čili německo-francouzskou smlouvu o přátelství. Skončila tak rivalita mezi oběma státy a byly dohodnuty pravidelné schůzky ohledně zahraničněpolitických otázek.

Společně s rezignací prezidenta de Gaulla v dubnu 1969 slábla mocenská pozice Francie, což následně vyvolalo vzestup Německa v čele s kancléřem Willy Brandtem a jeho novým kurzem zahraniční politiky – Ostpolitik. Francie si již nebyla jista svou vedoucí pozicí uvnitř ES.

2.7 Přelom 80. a 90. let

V roce 1989 byla ve východoevropských státech zaznamenána vlna revolucí. Nejprve v Polsku a Maďarsku, poté v NDR a Československu, nejpozději skončil komunistický režim v Bulharsku a Rumunsku. Povstání z roku 1953 bylo jediným předešlým případem vážnějších politických nepokojů v NDR. Přelom směrem k demokracii, který se odehrál v roce 1989, měl mnoho příčin a byl ovlivněn různými okolnostmi. Za jednu z nejdůležitějších příčin konce komunistického režimu je považována reformní politika Michaila Gorbačova, který se v březnu 1985 stal vůdcem Sovětského svazu. Sovětské hospodářství ve světovém měřítku zaostávalo, proto si od zavedení prvků tržního hospodářství sliboval trvalý růst produktivity.

Gorbačovovy reformy měly specifický dopad na NDR, vedení SED je totiž odmítlo a pokračovalo ve svém dosavadním kurzu. Samotnou revoluci spustily vnější změny, které vyvolaly krizi autority uvnitř NDR. Jasně názorové odlišnosti se začaly objevovat mezi místními a regionálními vůdci na jedné straně a zastánci tvrdé linie z ústředního vedení na straně druhé. Michail Gorbačov během své návštěvy v NDR v roce 1987 při příležitosti oslav výročí Berlína poradil Honeckerovi, že je vhodná doba jít vstříc nějakému novému a efektivnějšímu vedení v době této krize.

Změny směrem k demokratizaci proběhly zprvu v Polsku a Maďarsku. Tyto změny byly pravděpodobně příčinou východoněmecké revoluce. V létě 1989 začalo být jednodušší dostat se z východu na západ, v souvislosti s tím jak se otevřely maďarské hranice. Občanům NDR se naskytla příležitost vycestovat na západ a v NDR se tak začalo schylovat k pokojné revoluci. Východoněmecká vláda nedokázala čelit těmto masovým útěkům na západ a byla zpochybněna samotná existenci režimu (Fulbrook, 2010). Na režim byl vyvíjen čím dál větší nátlak, aby se začaly řešit skutečné problémy a započaly reformy.

V říjnu byl Erich Honecker donucen rezignovat a v úřadu generálního tajemníka strany ho nahradil Egon Krenz. To byl začátek ztráty moci pro SED. Konečně 7. listopadu celá východoněmecká vláda odstoupila a dle nového volebního zákona mohly strany soutěžit. Dne 9. listopadu 1989 otevřela vláda hranice, tím byla prolomena Berlínská zeď. Jenže i poté demonstrace neustávaly, lidé požadovali konec východoněmeckého komunistického režimu. V prosinci 1989 a lednu 1990 se začala NDR rozpadat. Obyvatelé NDR si přáli rychlé sjednocení se Spolkovou republikou.

Poté, co byla demokraticky zvolena vláda NDR, začala jednání se spolkovou vládou o jednotném Německu se spolkovým státním zřízením. Většina lidí rozhodla ve volbách 18. března 1990 pro rychlé sjednocení a zavedení západoněmecké marky. Kvůli ekonomickým a sociálním problémům bylo sjednocení jediné možné řešení. Zavedením německé marky v NDR 1. července 1990 vstoupila v platnost měnová, hospodářská a sociální unie. Západoněmecká marka nahradila východoněmeckou měnu v příznivém poměru jedna ku jedné u platů a důchodů, pro úspory byly kurzy rozdílné. Zároveň bylo zavedeno tržní hospodářství a systém sociálního pojištění NDR byl přizpůsoben spolkovému systému (Müller, 2004).

2.8 Od německého sjednocení po současnost

Dne 3. října 1990 se Německo sjednotilo a bylo vytvořeno pět spolkových zemí: Meklenbursko-Přední Pomořansko, Braniborsko, Sasko-Anhaltsko, Sasko a Durynsko. Předmětem sporů se stala otázka, zda má být hlavním městem sjednoceného Německa Bonn či Berlín. Hlavním městem Německa se nakonec stal roku 1991 Berlín a od roku 1999 se mnohé spolkové instituce přemístily z Bonnu do Berlína.

Již v polovině roku 1990 bylo dohodnuto, že bude vytvořen zvláštní Fond německé jednoty, jehož prostřednictvím plynuly podpůrné prostředky do nových spolkových zemí. Ty však na překonání strukturální krize a slabé výkonnosti východoněmeckého hospodářství zdaleka nestačily. Na částečné pokrytí obrovského nárůstu potřebných finančních prostředků byl k 1. červenci 1991 zřízen Fond solidarity, z počátku omezený na dobu jednoho roku, a to formou dodatkové daně ve výši 7,5 % daní z příjmu fyzických a právnických osob. Tato solidární daň se od roku 1995 vybírá opětovně a tentokrát již s neomezenou platností. Transfer plateb ze západu na východ činil mezi rokem 1990 a 2000 zhruba 1,8 bilionů DEM. Wolfrum (2008) uvádí, že v rámci Paktu solidarity II. má být v období let 2005 až 2020 poskytnuto dalších 150 miliard euro na další vývoj a podporu nových zemí.

Hlavním úkolem ekonomiky SRN se stalo vyrovnání úrovně západoněmeckých zemí s východoněmeckými. Jelikož si sjednocení Německa vyžádalo větší finanční náklady než se původně předpokládalo, vedlo to ke zpomalení hospodářského růstu a následně k růstu nezaměstnanosti. Nezaměstnanost ve východoněmeckých zemích vzrostla skoro na dvojnásobek západoněmecké úrovně (viz Příloha č. 1). Mezi občany v té době existovalo jisté sociální napětí.

Akt sjednocení Německa výrazně zrychlil integraci států ES, přičemž bylo dokončeno ustavení Evropské unie. Smlouva o Evropské unii byla podepsána dvanácti členy ES v únoru 1992 v nizozemském Maastrichtu. Poté v roce 1999 přijalo prvních jedenáct zemí v čele se SRN jednotnou měnu euro, o tři roky později byly dány do oběhu bankovky a mince jednotné měny.

Ačkoli je více než dvacet let po znovusjednocení a obnova bývalých východoněmeckých zemích výrazně postoupila, rozdíly jsou i nadále patrné. V oblasti

hrubých mezd lze však najít snahu o jejich vyrovnaní. Dle Spolkového statistického úřadu (2013) dosahovala v roce 2012 průměrná hrubá měsíční mzda v Německu 3 391 eur (3 517 eur ve starých spolkových zemích). V nových spolkových zemích činila průměrná hrubá měsíční mzda v tomtéž roce 2 639 eur, v porovnání s rokem 1991 se téměř ztrojnásobila (viz Příloha č. 2).

Světová finanční a hospodářská krize zasáhla i německé hospodářství především díky silné závislosti na světové ekonomice. Německé hospodářství v roce 2009 procházelo nejhlubší recesí od druhé světové války. Hrubý domácí produkt se v roce propadl o 5,1 % (Eurostat, 2013). Pokles výkonnosti německé ekonomiky způsobil především silný pokles vývozu zboží. Světová hospodářská krize značně snížila poptávku po německých produktech v zahraničí. Už v roce 2010 se německé hospodářství po krizových letech 2008 a zejména 2009 zotavilo rychleji, než se původně předpokládalo.

2.9 Shrnutí

V období císařství Německo prosperovalo a jeho hospodářský vliv se šířil i do zámoří. Střety obchodních a koloniálních zájmů mezi světovými mocnostmi nakonec vedly až k první světové válce. Poválečná neutišená situace vedla k růstu podpory veřejnosti NSDAP. Od té doby to byl jen krůček k nejtemnější kapitole německých dějin, k období nacistické diktatury. Německo bylo po válce zničená země, k jejíž obnově přispěl Marshallův plán. Následující vývoj se už zcela odvíjel od politického rozdělení Německa na SRN a NDR. Ve SRN začalo období hospodářského vzestupu známého jako hospodářský zázrak. Naopak vývoj v NDR se ubíral zcela jiným směrem. Diktátorský režim SED a zhoršující se životní podmínky přinutily obyvatele k masovým útekům na západ. Začlenění SRN do evropských struktur napomohlo růstu jejího ekonomického vlivu. V devadesátých letech se muselo Německo vypořádat se sjednocením obou států, což si vyžádalo značné finanční náklady. I přesto je ve východoněmeckých zemích dodnes patrná nižší životní úroveň obyvatel, vyšší nezaměstnanost a slabší výkonnost východoněmeckého hospodářství.

3. VÝZNAM NĚMECKA V MEZINÁRODNÍM OBCHODĚ

Německo je v současnosti třetím největším světovým exportérem a do roku 2008 zaujímal dokonce první místo. To z něj činí významného hráče na poli mezinárodního obchodu.

3.1 Mezinárodní obchod a jeho hlavní milníky

Mezinárodní obchod je druhem mezinárodních obchodních vztahů, vztahů mezi subjekty světové ekonomiky, které mají reálný charakter. Jedná se o obchod uskutečňovaný v mezinárodním prostředí, který Štěrbová (2013, s. 14) definuje jako „*soubor zahraničněobchodních aktivit dvou a více národních ekonomik, příp. států, shodují-li se jejich hranice s hranicemi ekonomik; je tedy součtem dvou a více zahraničních obchodů.*“

Zahraniční obchod lze definovat jako „*obchod jedné národní ekonomiky se svým okolím, tj. s jednou či více jinými národními ekonomikami, příp. také jako obchod jednoho státu s jinými státy, shodují-li se jejich hranice s hranicemi ekonomik*“ (Štěrbová, 2013, s. 15). Zahraniční obchod má podobu obchodních operací a institucí s mezinárodním prvkem, zahraničněobchodních operací. Zahraniční obchod má řadu forem, uváděných v národních a mezinárodních statistikách, export, import a reexport (někdy taky reimport) zboží a export a import služeb.

Z hlediska teritoriální struktury lze vymezit dle Štěrbové (2013) tři druhy mezinárodního obchodu:

- obchod uvnitř regionů – vnitroregionální obchod, např. v rámci Evropy a uvnitř regionálních integračních uskupení (např. uvnitř EU),
- obchod mezi regiony a zahraniční obchod regionálních integračních uskupení (např. zahraniční obchod EU),
- světový obchod zahrnující všechny země světa.

Mezinárodní obchod vzhledem ke své povaze má také politickou dimenzi, která se projevuje v zahraničněobchodní politice jednotlivých zemí a integračních uskupení a

v uspořádání mezinárodního obchodního systému ve světě. V současné době je mezinárodní obchod upravován Světovou obchodní organizací (World Trade Organization – WTO).

3.1.1 Světová obchodní organizace

Po skončení druhé světové války projevily státy zájem o liberalizaci mezinárodního obchodu a postupné odstraňování protekcionistických opatření, která existovala od počátku roku 1930. Zatímco 20. léta byla ve znamení rozmachu mezinárodního obchodu a ekonomických vazeb ve světě, Velká hospodářská krize a následné přípravy mnoha mocností na válku vedly na začátku 30. let k vysoké úrovni uplatňování cel. Cihelková (2009) uvádí, že v USA dosahovalo průměrné celní zatížení na počátku 30. let v nejvyšších hodnotách až 60 %, ačkoli v průběhu 20. let to bylo mezi 20 % a 40 %.

Během jednání v Bretton Wood v USA bylo původně zamýšleno vytvořit tři instituce v oblasti mezinárodní ekonomické spolupráce - Světovou banku, Mezinárodní měnový fond a Mezinárodní obchodní organizaci (ITO) specializované agentury Organizace spojených národů. Jednání o vytvoření ITO se zúčastnilo více než 50 států. Návrh Charty ITO byl ambiciózní, byl totiž rozšířen nad rámec disciplín světového obchodu, zahrnoval pravidla týkající se zaměstnanosti, dohody o surovinách, restriktivní obchodní praktiky, mezinárodní investice a služby. Cílem bylo vytvořit ITO na konferenci OSN o obchodu a zaměstnanosti v Havaně, na Kubě v roce 1947.

V prosinci 1945 začalo 15 zemí jednat s cílem snížit a vázat celní tarify. Toto první kolo jednání vyústilo v balíček obchodních pravidel a 45.000 celních koncesí, které se týkaly obchodu v objemu 10 miliard dolarů, asi jedné pětiny celkové světové produkce. V době, kdy byla podepsána Všeobecná dohoda o clech a obchodu⁸ (GATT) měla 23 zakládajících členů (oficiálně "smluvní strany") (WTO, 2014).

Konference v Havaně začala dne 21. listopadu 1947, což bylo necelý měsíc po podepsání dohody GATT. Charta ITO byla nakonec odsouhlasena v březnu 1948, ale ratifikace v některých národních zákonodárných sborech se ukázala jako nemožná.

⁸ Všeobecná dohoda o clech a obchodu byla podepsána 30. října 1947.

Nejvýznamnější opozice byla v americkém kongresu, i když americká vláda byla jednou z hnacích sil. V roce 1950 vláda Spojených států oznámila, že nebude usilovat v Kongresu o ratifikaci Charty ITO. GATT se tak stal jediným multilaterálním nástrojem upravujícím mezinárodní obchod od roku 1948 do roku 1995, kdy byla založena Světová obchodní organizace (WTO). Podepsání dohody GATT lze považovat za hlavní milník liberalizace mezinárodního obchodu. Na počátku 50. let činilo průměrné celní zatížení v USA 15 %, ve vyspělých státech Evropy to bylo okolo 18 %.

Německo po válce zaujalo k obchodu liberalistický postoj. Aspekty, které rozhodly o tomto postoji, byla závislost na dovozu některých zdrojů a zároveň potřeba rychlé obnovy, kterou liberalismus sliboval. Německo se stalo smluvní stranou Všeobecné dohody o clech a obchodu 1. října 1951 (WTO, 2014). Smluvními stranami GATT se staly převážně průmyslově vyspělé země, přičemž cílem dohody bylo odstranění celních zatížení pouze u průmyslového zboží. Německo nepodporovalo liberalizaci světového obchodu na mnohostranném základě v rámci GATT náhodou. Rodící se obchodní velmoc si dobře uvědomovala potřebu otevřených zahraničních trhů z důvodu svých rychle rostoucích vývozů. Německá diplomacie se aktivně podílela na liberalizaci světového obchodu v rámci jednotlivých kol mnohostranných jednání pod záštitou GATT (Handl, 2011). Uvolnění obchodu v tomto rozsahu se ukázalo být s výjimkou krize v 70. letech dobře zvolenou cestou k růstu světového bohatství. V devadesátých letech se již nicméně zdálo být odstranění cel u průmyslových výrobků nedostačující, a tak byla v roce 1995 založena Světová obchodní organizace. Její působnost se oproti GATT rozšířila i na otázky liberalizace obchodu se službami (General Agreement on Trade in Services – GATS) a právy duševního vlastnictví (Agreement on Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights - TRIPS) (Štěrbová, 2013).

Evropské společenství bylo členem WTO od jeho založení do 30. listopadu 2009 a od počátku mělo zvláštní postavení, neboť se jednalo o celní unii se společnou obchodní politikou a tarify. Od 1. prosince 2009 začal být v rámci WTO používán oficiální název Evropská unie. Současných 28 členských států je členem WTO a dohromady s EU tvoří 29 členů WTO. Členské státy během jednání ve WTO koordinují své postoje a vystupují jednotně, přičemž každá členská země během rozhodovacího procesu disponuje jedním hlasem. Evropská komise mluví za všechny členské státy EU na téměř všech zasedáních WTO a ve většině záležitostí.

Hlavními úkoly WTO dle Kalínské (2010) je liberalizace obchodu v rámci mnohostranných obchodních jednání, pravidelné přezkoumávání obchodních politik členů a řešení mezivládních obchodních sporů.

Německo i nadále prosazuje liberalizaci světového obchodu v oblasti podpory vnějších ekonomických vztahů a zůstává jedním ze stále aktuálních priorit německé vlády.

3.2 Vznik celní unie

Německo jako jeden ze šesti zakládajících států Evropského hospodářského společenství (EHS) založeném Římskou smlouvou v roce 1957 se předtím účastnilo i integrace v rámci Evropského společenství uhlí a oceli vzniklém v roce 1951. Společně s Francií patřilo k hlavním poválečným hybatelům evropské integrace. I nyní jsou to právě tyto dvě mocnosti, které udávají nejen tempo evropské integrace, ale i ráz světové ekonomiky.

Od roku 1954 šest evropských států uvažovalo nad možností vytvořit v Evropě celní unii, která by umožňovala pohyb průmyslového zboží. Pro počátky hospodářská integrace v Evropě byly zvláště příhodné podmínky, jednotlivé ekonomiky byly v zásadě komplementární. Německo produkovalo kvalitní průmyslové zboží, Francie spotřební zboží, Nizozemí produkovalo potraviny s přidanou hodnotou, Belgie a Itálie obojí. V Evropě doposud nebylo možné využít úspor z rozsahu produkce, tak jak to bylo běžné ve Spojených státech. Jako řešení, které by zvýšilo konkurenceschopnost Evropy, tak bylo navrženo vytvoření celní unie.

Celní unie je propojení několika celních území do jediného celku, v rámci kterého neexistují cla a jiné překážky obchodu. Celní unie vede k vytvoření celního sazebníku vůči subjektům mimo unii. Rozdíl oproti zóně volného obchodu je právě ve společném clu vůči nečlenům. V rámci zóny volného obchodu má totiž každý stát svá vlastní cla vůči nečlenským zemím. Vznik celní unie vede k potřebě dalších integračních kroků. Jedním z nich je zajištění existence centrálních orgánů vykonávajících společnou obchodní politiku vůči nečlenům celní unie. Příkladem takové celní unie je Německý celní spolek (Zöllverein), který vznikl v 19. století mezi Rakouskem a Uherskem (Žídek, 2009).

Úsilí šesti evropských států vyústilo v podpis Římských smluv v březnu 1957 (vstoupily v platnost 1. ledna 1958). Podpisem smlouvy vzniklo Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM). Smlouva předpokládala postupné odstranění cel a kvantitativních omezení dovozu a vývozu mezi členskými státy. Jak rychle má postupovat odstraňování kvantitativních překážek, však bylo předmětem nesnadného vyjednání. Zejména Francie prosazovala delší časový horizont pro odstraňování cel, protože se obávala dopadu volného pohybu průmyslových výrobků na svůj nekonkurenceschopný průmysl. Pro rychlejší postup bylo naproti tomu například Německo a Belgie, které měly průmysl vysoce konkurenceschopný (Fiala, Pitrová, 2009).

Smlouva mimo jiné počítala i se zavedením společného celního tarifu vůči třetím zemím a odstraněním všech překážek volného pohybu osob, služeb a kapitálu mezi členskými zeměmi. Jako protiváha k EHS vznikla v roce 1960 Evropská zóna volného obchodu (EFTA), jejíž založení iniciovala Británie společně s dalšími šesti zeměmi⁹. Volný trh s průmyslovými výrobky byl dokončen již roku 1966 (Fiala, Pitrová, 2009).

Pro SRN bylo její zapojení do evropských integračních snah velmi výhodné z hlediska jejich ekonomických zájmů. Celní unie fungující v rámci EHS nabízela od počátku německé ekonomice široký prostor pro odbyt výrobků zpracovatelského průmyslu. I přesto byli němečtí exportéři nuceni stále intenzivněji pronikat na vzdálenější teritoria a spoléhat se na odbyt na mimoevropských trzích (Handl, 2011).

Francie ovšem podmiňovala svůj souhlas se zavedením volného trhu s průmyslovými výrobky, na němž mělo zájem zejména Německo, přijetím společné regulace v oblasti zemědělského sektoru. Stejný názor na fungování společné zemědělské politiky jako Francie sdílela také Itálie společně s Nizozemskem. Obě země začaly vytvářet vysoce konkurenceschopné intenzivní zemědělství, orientované na vývoz. Naopak Německo usilovalo o vytvoření společného trhu s volným pohybem zboží a myšlenka komunitární preference v rámci SZP neodpovídala jeho představám. Na základě kompromisního řešení, učiněného zejména ze strany německého kancléře Adenauera, byla formulována Společná

⁹ Rakousko, Dánsko, Norsko, Portugalsko, Švédsko, Švýcarsko

zemědělská politika. Základní charakteristiky SZP byly zakotveny již v Římské smlouvě z roku 1957¹⁰ (podrobněji viz Fojtíková, Lebiezik, 2008).

Tab. 3.1: Cla na průmyslové výrobky 1902-2000 (nevážený průměr – hodnotový ekvivalent)

Stát	1902	1913	1925	1931	1950	60. léta (raná)	1976	80. léta (střední)	1990	2000
Británie	0	0	5		23,3	18,2	9,1	7	8,4	4,3
Francie	34	20	21	29	17,9	13,1	9,1	7	8,4	4,3
Německo	25	13	20	18,3	26,4	13,1	9,1	7	8,4	4,3
Itálie	27	18	22	41,8	25,3	13,1	9,1	7	8,4	4,3
Nizozemí	3	4	6		11,2	13,1	9,1	7	8,4	4,3
Belgie	13	9	15	13	11,2	13,1	9,1	7	8,4	4,3

Zdroj: Krpec, Hodulák, 2012

Po dlouhém jednání byla v roce 1965 dokončena zóna volného obchodu, celní unie potom v roce 1968. Cla a další tarifní překážky obchodu mezi členskými státy byly rychle odstraněny (viz tabulka č. 3.1). Cihelková (2009) uvádí, že vzájemný obchod v rámci šesti zakládajících států EHS se již mezi lety 1950 a 1958 zdvojnásobil.

Tab. 3.2: Podíl obchodu členských zemí v rámci EHS (%)

Stát	1958	1970
Belgie/Lucembursko	55,4	75,2
Francie	30,9	58,1
SRN	37,9	49,8
Itálie	34,5	51,7
Nizozemsko	58,3	72,6

Zdroj: Pitrová, Fiala, 2009

Jelikož je Německo členem Evropské unie, podléhá obchod pravidlům stanoveným v rámci Společné obchodní politiky EU.

¹⁰ Společná zemědělská politika tak může být považována za nejstarší politiku Evropských společenství.

3.3 Obchod v rámci Evropské unie

EU je nejvýznamnějším subjektem světového obchodu. Země EU-27¹¹ se podílejí přibližně jednou šestinou na světovém obchodu se zbožím. Obchod se zbožím a službami v EU lze rozdělit na dvě samostatné části. První úroveň je obchod realizovaný mezi členskými státy EU, který je označován jako vnitrouní obchod (intra trade). Jedná se o volný pohyb zboží v rámci fungujícího jednotného trhu EU, kde jsou obchodní vztahy upravovány na základě politiky na ochranu hospodářské soutěže. Na druhé úrovni je realizován zahraniční obchod se třetími zeměmi, které nejsou členy EU, tzv. extraunijní obchod (extra trade). V tomto případě jsou obchodní vztahy EU regulovány společnou obchodní politikou (Fojtíková, 2008).

3.3.1 Společná obchodní politika

Společná obchodní politika (SOP) začala být vytvářena již od samého vzniku Evropského hospodářského společenství, neboť předpokladem integrační smlouvy bylo vytvoření celní unie s jednotným celním sazebníkem na zboží pocházející ze zemí mimo Společenství.

S přijetím Lisabonské smlouvy je společná obchodní politika zařazena pod vnější činnost EU. Cíle zahraniční a bezpečnostní politiky jsou ve většině případů nadřazeny obchodním zájmům a vnější obchodní politika je využívána k prosazení zahraniční politiky a dalších cílů EU ve větší míře, než jsou zahraniční a bezpečnostní politiky využívány k dosažení obchodněpolitických cílů (Kalínská, 2010).

Členské státy EU se zavázaly podstoupit část svých suverénních kompetencí v oblasti zahraničněobchodní politiky na úroveň Evropské unie, jelikož SOP spočívá v jednotném postupu v obchodních vztazích se třetími zeměmi. Ten je vyjádřen prostřednictvím jednotného celního sazebníku, jednotného exportního a importního režimu a uzavíráním obchodních dohod se všemi partnery pouze na úrovni EU. Jednotný postup SOP, a to i

¹¹ Evropská unie je od 1. července 2013, po přistoupení Chorvatska, společným trhem 28 zemí. Pro účely této práce jsou použity data pro EU 27, neboť zatím nejsou data pro EU 28.

v oblastech nad rámec obchodu se zbožím, vyplývá z charakteru a vymezení společného unijního trhu (volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu), který musí být jednotně chráněn a zároveň musí být základem pro jednotný postup vůči třetím zemím v obchodních a dalších politikách.

Cíle, principy, zásady a provádění společné obchodní politiky jsou stanoveny ve Smlouvě o Evropské unii a ve Smlouvě o fungování Evropské unie (články 206 a 207). Postup pro uzavírání dohod se třetími zeměmi nebo s mezinárodními organizacemi je stanoven v článku 218.

Clo je jedním z nejstarších finančních nástrojů, který se objevuje již ve starověku. Původní význam cla byl především fiskální, teprve s postupným rozvojem mezinárodního obchodu začalo plnit i některé další funkce. Právě clo je v EU nejčastěji používaným autonomním nástrojem společné obchodní politiky. Společný celní sazebník EU (Common Customs Tariff) udává výši cel, stejně jako popis zboží, ke kterému jsou cla přiřazena. Celní sazby, které jsou uvedeny ve Společném celním sazebníku EU, jsou jednotné v rámci celé EU. Jejich výše se však liší u jednotlivých výrobků a dále v závislosti na tom, ze které země jsou tyto výrobky dováženy. V zásadě přitom platí, že doma vyrobené zboží by mělo být konkurenceschopné a rovnocenné na vnitřním trhu EU výrobkům dováženým ze třetích zemí. Účelem celní ochrany v EU je zajistit určitou úroveň ochrany výrobců z EU.

Celní sazebník je vydáván každoročně a to prostřednictvím Nařízení Komise vždy k prvnímu lednu příslušného roku a je publikován v Úředním věstníku Unie¹². Kromě celního sazebníku je v rámci EU zaveden systém integrovaný celní sazebník TARIC, který rozšiřuje celní sazebník o platnou legislativu EU. TARIC vychází v papírově podobě, která není v průběhu roku aktualizována. Aktualizované celní sazby jsou poskytovány pouze v elektronické podobě a veřejnost se s nimi může seznámit na internetu Evropské komise nebo na serverech členských zemí. Integrovaný celní sazebník je spravován, vydáván a aktualizován Evropskou komisí. (Fojtíková, 2008)

Jak již bylo zmíněno, v rámci zahraničního obchodu EU je třeba rozlišovat mezi vnitrounijním obchodem a obchodem s třetími zeměmi.

¹² První celní sazebník Společenství byl vytvořen v roce 1968 jako nevážený aritmetický průměr celních sazeb.

3.3.2 Extraunijní obchod

Evropská unie je vůči okolnímu světu jednotným celním územím, regulovaným ustanoveními společného celního kodexu a aplikujícím na dovozy z nečlenských zemí společný celní tarif.

Evropská komise (2013) rozumí dovozem zboží ze zemí mimo EU (obchod extra-EU) *„zboží, které vstupuje na statistické území EU z nečlenské země a které je propuštěno do celního režimu volného oběhu (zpravidla zboží určené ke spotřebě), aktivního zušlechťovacího styku nebo přepracování pod celním dohledem (zboží ke zpracování, k úpravě), a to okamžitě nebo po určitém období, kdy je umístěno v celním skladu.“*

Vývozem Komise (2014) rozumí zboží, které *„opouští statistické území EU a směřuje do nečlenské země po propuštění do celního režimu pro vývoz (konečný vývoz), režimu pasivního zušlechťovacího styku nebo reexport buď po ukončení aktivního zušlechťovacího styku, nebo po přepracování pod celním dohledem.“*

Statistiky obchodu s nečlenskými zeměmi tudíž nezahrnují zboží v tranzitu nebo zboží propuštěné do celního režimu uskladňování v celním skladu nebo celního režimu dočasného použití (na veletrhy, výstavy, zkoušky atd.) a také nezahrnují reexport po některém z těchto režimů.

Extra trade v roce 2012 představoval cca 38 % zahraničního obchodu EU u zboží a 45 % u služeb. V případě obchodu se zeměmi mimo EU-27 má zdaleka nejdůležitější postavení Německo. V roce 2012 se podílelo 27,8 % na vývozu zboží z EU-27 do nečlenských států, na dovozu EU-27 se podílelo 18,5 % (viz tabulka č. 3.3). Dalšími nejvýznamnějšími vývozci zboží jsou Spojené království (10,9 %), Francie (10,8 %) a Itálie (10,7 %). Tyto země jsou spolu s Německem jedinými členskými státy s dvouciferným podílem na vývozu EU-27.

Nejvíce zboží z nečlenských států dovezli hned po Německu Spojené království (15,6 %), Nizozemsko (14 %¹³) a Itálie (10,0 %) a Francie (9,6 %). Největší přebytek obchodu se zbožím se zeměmi mimo EU-27 dle údajů Eurostatu (2014) byl zaznamenán v hodnotě 137 958 milionů EUR u Německa, za ním následovalo Irsko (21 213 milionů EUR) a Švédsko (16 290 milionů EUR).

Tab. 3.3: Extra EU27, podíl na exportu a importu členských států (%)

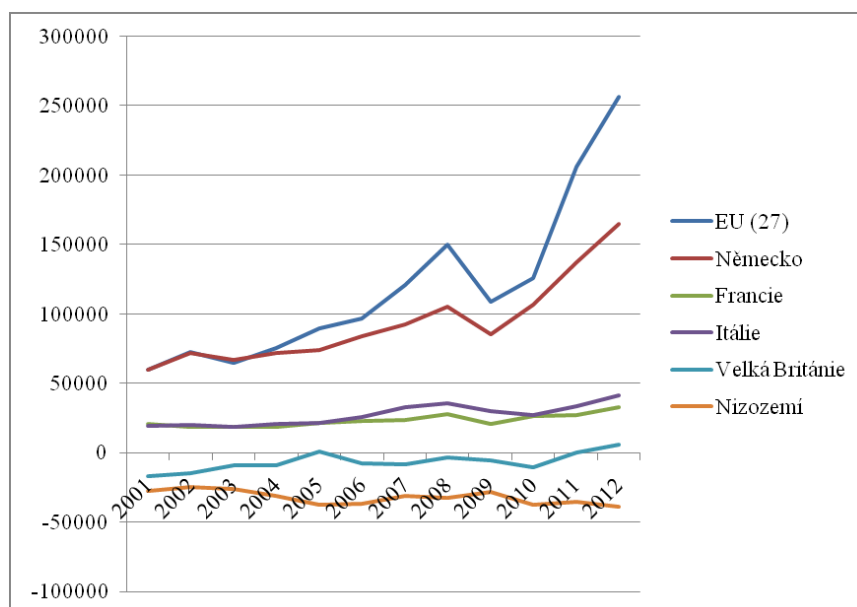
Rok	Německo		Francie		Itálie		Velká Británie	
	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import
2002	26.7	19.0	13.7	11.7	11.8	10.4	12.8	17.6
2007	27.3	18.9	11.3	9.7	11.5	10.9	10.9	14.9
2012	27.8	18.5	10.8	9.6	10.7	10.0	10.9	15.6

Zdroj: Eurostat (2014), vlastní zpracování

Z hlediska komoditní struktury převažovaly v roce 2012 u vývozu zboží stroje a dopravní prostředky/SITC 7 (41,9 %), průmyslové spotřební zboží/SITC 8 (22,7 %) a chemikálie/SITC 5 (16,4 %). V rámci unijního exportu zboží skupiny SITC 7 se nejvýrazněji prosadil export německých strojů a dopravních prostředků, který v roce 2012 dosahoval 37,9 % podílu na celkovém vývozu EU v rámci této skupiny.

¹³ Relativně vysoký podíl Nizozemska lze do jisté míry vysvětlit značným množstvím zboží, které se dostává na území Evropské unie přes Rotterdam, což je nejvýznamnější námořní přístav EU. Proto v následujících údajích na něj nebude brán zřetel.

Graf 3.1: Obchodní bilance - extra obchod EU 27 strojů a dopravních zařízení (SITC 7) v milionech ECU/EURO

Zdroj: Eurostat (2014), vlastní zpracování

3.3.3 Vnitrounijní obchod

Vznikem celní unie se ze zahraničního obchodu, léta realizovaného se státy Společenství, stal obchod vnitrounijní (vnitrounijní plnění). Za zahraniční obchod je možné od této chvíle považovat pouze výměnu zboží se třetími zeměmi, nečlenskými státy EU. Vznikem celní unie bylo také tradičně používané označení pro vzájemnou výměnu zboží – vývoz a dovoz – nahrazeno přesnějším a výstižnějším termínem – dodání zboží do jiného státu členského státu EU, resp. pořízení zboží z jiného členského státu EU.

Po vytvoření jednotného trhu dne 1. ledna 1993 vznikl nástroj Komise EU pro sledování a evidenci pohybu zboží mezi členskými státy - Intrastat. Intrastat tvoří základ pro statistiky o obchodu uvnitř EU a povinnost výkaznictví prostřednictvím Intrastatu vychází z Nařízení Rady (EHS) č. 3330/91, které ji ukládá všem osobám, jež překročí stanovený roční hodnotový práh pro pořízení nebo pro dodání zboží z/do jiných členských států EU – tyto osoby se stávají zpravodajskými jednotkami. Stanovení systému sběru informací a jeho podoby jsou v kompetenci každého členského státu, který má také možnost individuálně stanovit osvobozující prahy. Není-li jejich hodnota překročena, oznamovací povinnost

nevzniká. V Německu nese odpovědnost za fungování a správu tohoto systému statistický úřad (Machková et. al., 2010).

Přijetí zboží vymezila Evropská komise (2014) takto: „*přijetím se rozumí zboží ve volném oběhu v rámci EU, které vstupuje na statistické území daného členského státu. Odesláním se rozumí zboží ve volném oběhu v rámci EU, které opouští statistické území daného členského státu za účelem vstupu do jiného členského státu.*“

Intra trade EU se podílel na celkovém zahraničním obchodu EU v roce 2012 cca 62 % u zboží a cca 55 % u služeb. Největší podíl obchodu se zbožím na něm měly Německo, Nizozemsko, Francie, Belgie, Itálie a Velká Británie, tj. původní zakládající země Evropských společenství a EFTA. Čistými vývozci v rámci EU přitom byly Nizozemsko, Německo, Irsko, Česká republika a Belgie a čistými dovozci Francie, Velká Británie a další státy.

V případě odeslání zboží do členských států EU zastává nejdůležitější postavení opět Německo. V roce 2012 se podílelo 22,1 % na odeslání zboží z EU-27 do členských států, na dovozu EU-27 se podílelo 20,9 % (viz tabulka č. 3.4). Dalšími nejvýznamnějšími vývozci zboží jsou Spojené království (6,5 %), Francie (9,2 %) a Itálie (7,4 %).

Podíl na celkovém obchodu se zbožím připadající na toky uvnitř EU a mimo EU se v jednotlivých členských státech značně lišil a do jisté míry odrážel určité historické vztahy a zeměpisnou polohu. Proto byla Velká Británie jediným členským státem EU, kde byl obchod se zbožím uvnitř EU nižší než obchod se zeměmi mimo EU.

Tab. 3.4: Intra EU27, podíl na přijmutí a odeslání zboží členských států (%)

Rok	Německo		Francie		Itálie		Velká Británie	
	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import
2002	21.8	18.9	12.0	13.3	8.6	9.1	9.6	12.2
2007	23.4	19.1	10.1	12.3	8.3	8.3	7.0	9.6
2012	22.1	20.9	9.2	12.8	7.4	7.3	6.5	9.3

Zdroj: Eurostat (2014), vlastní zpracování

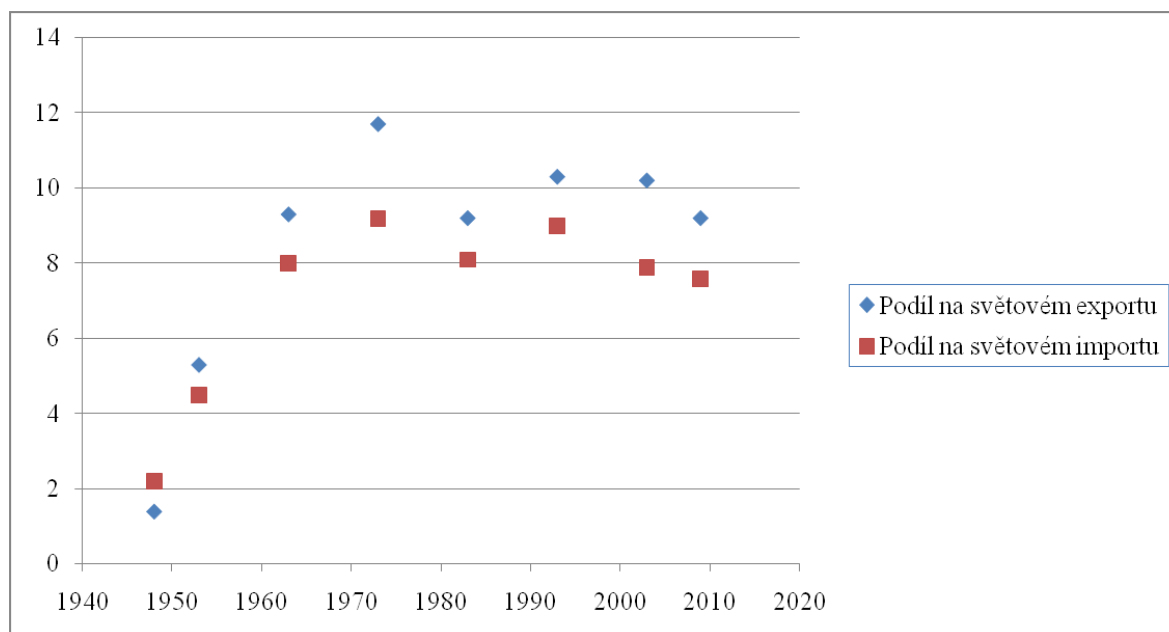
3.4 Zapojení Německa do mezinárodního obchodu

Německo představuje nejvýznamnějšího hospodářského aktéra EU a čtvrtou nejsilnější ekonomiku světa. Naposledy to potvrdila světová finanční a hospodářská krize. Ovšem nebylo tomu tak vždy.

Spolková republika Německo (SRN) vznikala v roce 1949 za nelehkých podmínek. Poražený národ se zdevastovaným hospodářstvím si vytkl za cíl liberální ekonomické zásady, kladl důraz na měnovou stabilitu, ekonomickou otevřenost vůči vnějšímu světu, podporu liberalizace světového obchodu a otevřenost vůči budoucím pokusům o ekonomickou a politickou integraci evropského kontinentu. Průmyslový potenciál země byl poměrně rychle obnoven a byl to právě zahraniční obchod, který se stal zásadním faktorem růstu ekonomického výkonu. SRN na počátku zvolila exportně orientovaný model rozvoje, který poměrně záhy přinesl stálé přebytky obchodní bilance a s tím spojený ekonomický růst. Tak se zrodil německý hospodářský zázrak (Handl, 2011).

Důležitým ukazatelem je podíl jednotlivých zemí na světovém obchodu (exportu a importu), který poskytuje informace o zapojení jednotlivých zemí do světového trhu. V roce 1950 činil německý podíl na světovém exportu 3,5 %, do roku 1965 se více než ztrojnásobil. V sedmdesátých letech několikanásobně vzrostl objem obchodu oproti roku 1948, to se také projevilo v citelném nárůstu podílu německého zahraničního obchodu na světovém obchodu. Graf č. 3.2 ukazuje, že se Německo v roce 1973 řadilo mezi přední světové vývozce zboží s podílem 11,7 %.

Graf 3.2: Vývoj podílu německého zahraničního obchodu na světovém obchodě (v %)

Zdroj: WTO (2014), vlastní zpracování

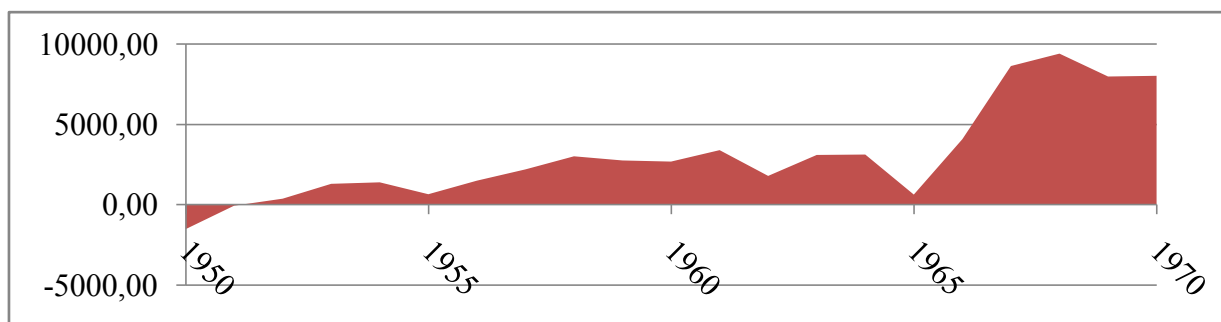
Hospodářskou výkonnost Německa negativně ovlivnily náklady na sjednocení země v devadesátých letech. Na hodnotu přebytku obchodní bilance, jakou Německo tvořilo před sjednocením, dosáhlo znovu po sjednocení až v roce 2001 (viz graf 3.3). Mimo jiné si pohoršilo na pozici světového exportéra číslo dvě a na jeho místo se posunuly USA.

Světová finanční a hospodářská krize v roce 2009 způsobila pokles celkového objemu světového obchodu, což se projevilo i v mírném poklesu podílu na světovém obchodě. V témže roce Čína sesadila Německo z první příčky světového exportéra. Od roku 2010 se Německo nachází na třetím místě za Čínou a Spojenými státy. Z hlediska světového importu se Německo v současné době nachází taktéž na třetím místě. Pozice Spojených států a Číny se ovšem proměnila ve prospěch Spojených států.

Německý podíl na celkovém světovém exportu v roce 2012 činil 7,70 %, čímž se řadilo na místo třetího největšího světového exportéra.

Z hlediska vývoje obchodní bilance jsou zásadní roky 1950 a 1951, neboť pouze v těchto letech Německo vykázalo deficit obchodní bilance. To dokazuje již zmíněnou rychlou poválečnou obnovu země.

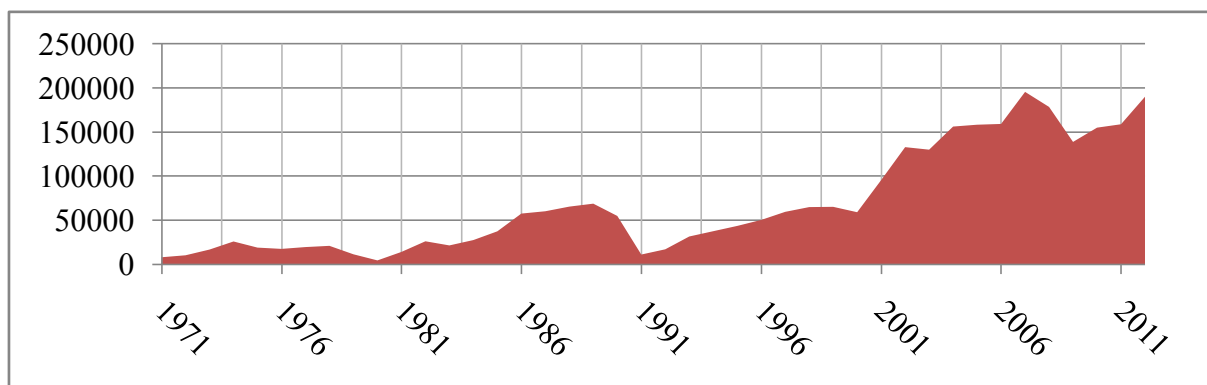
Graf 3.3: Vývoj obchodní bilance Německa

Zdroj: Německý statistický úřad (2014), vlastní zpracování

Od roku 1980 je znát citelný nárůst přebytků obchodní bilance, které ovšem negativně ovlivnilo sjednocení Německa v 90. letech. Od roku 2002 dosahuje Německo výrazných přebytků obchodní bilance přesahující sto miliard eur. Léta prosperity byla v roce 2008 přerušena finanční a následně ekonomickou krizí, která měla negativní dopad na obchod v podobě poklesů přebytků obchodní bilance (viz graf 3.4). V roce 2012 jsou už přebytky obchodní bilance na úrovni předkrizových hodnot (Německý statistický úřad, 2014).

Graf 3.4: Vývoj obchodní bilance Německa

Zdroj: Německý statistický úřad (2014), vlastní zpracování

Z hlediska podílu jednotlivých zemí na světovém obchodu se zbožím lze sestavit pořadí prvních deseti nejvýznamnějších exportérů a importérů zboží v roce 2011, které udává tab. č. 3.5 a srovnává je s hodnotami z roku 1980. S rozdílem 31 let se postavení Německa příliš nezměnilo. Taktéž je patrný výrazný nárůst významu Číny jako předního světového exportéra. Během posledních 31 let se její export velmi změnil. Neustále totiž nabývá na

významu zboží s vyšší přidanou hodnotou, které konkuruje tradičním světovým exportérům. Posun, který za tu dobu Čína udělala, je značný.

Tab. 3.5: Největší světoví exportéři zboží 1980 – 2011

	1980		2011		
	Pořadí	Podíl (%)	Hodnota	Pořadí	Podíl (%)
Čína	30	0,89	1 898,40	1	10,4
USA	1	11,09	1 480,40	2	8,11
Německo	2	9,48	1 472,30	3	8,06
Japonsko	3	6,41	822,6	4	4,51
Nizozemí	9	3,64	661	5	3,62
Francie	4	5,7	596,1	6	3,27
Jižní Korea	32	0,86	555,2	7	3,04
Itálie	7	3,84	523,2	8	2,87
Rusko			522	9	2,86
Belgie	11	3,17	476,7	10	2,61

Zdroj: WTO (2014), vlastní zpracování

Tabulka č. 3.6 poskytuje přehled o předních světových exportérech za rok 2012 a pozice Německa zůstává stabilní.

Tab. 3.6: Hlavní světoví exportéři a importéři zboží v roce 2012 (mld. USD a %)

Exportéři	Hodnota (mld. USD)	Podíl (%)	Importéři	Hodnota (mld. USD)	Podíl (%)
Čína	2 049	11,2	USA	2 335	12,6
USA	1 547	8,7	Čína	1 818	9,8
Německo	1 407	7,7	Německo	1 167	6,3
Japonsko	799	4,4	Japonsko	886	4,8
Nizozemsko	656	3,6	Velká Británie	680	3,7
Francie	569	3,1	Francie	674	3,6
Jižní Korea	548	3	Nizozemsko	591	3,2
Rusko	529	2,9	Hongkong	554	3
Itálie	500	2,7	Jižní Korea	520	2,8
Hongkong	493	2,7	Indie	489	2,6

Zdroj: WTO (2014), vlastní zpracování

Vzhledem k úspěšnosti německého exportního hospodářství převládá názor, že SRN představuje pro ostatní země následováníhodný vzor. Německo je třetím nejvýznamnějším zbožovým exportérem na světě a z hlediska jeho členství v EU se nachází na první příčce, což dokazuje jeho zcela zásadní význam pro mezinárodní obchod. Exportní model také Německu pomohl k brzkému zotavení z krize a následnému růstu HDP.

3.5 Faktory ovlivňující mezinárodní obchod

Jelikož mezinárodní obchod významně ovlivňuje německou ekonomiku, je důležité identifikovat a sledovat faktory, které obchod ovlivňují.

Export dané země je ovlivňován mnoha faktory, z nichž nejvýznamnější jsou: zahraniční důchod, poměr domácí cenové hladiny k zahraniční, nominální měnový kurz, vládní podpory či restrikce, spotřebitelská preference. I dovoz je ovlivňován řadou faktorů, mezi nejvýznamnější patří: úroveň domácího důchodu, poměr cenových hladin, měnový kurz, obchodní omezení a preference spotřebitelů.

HDP

Růst (pokles) důchodu domácí země povede k růstu (poklesu) poptávky po dovozu. Skutečnost, že hodnota dovozu je citlivá na změnu velikosti domácího důchodu.

Inflace

Poměr cenových hladin také ovlivňuje vývoz. Je-li domácí cenová hladina nižší než zahraniční nebo snižuje-li se relativně rychleji domácí cenová hladina vzhledem k zahraniční cenové hladině, jsou domácí statky levnější a vývoz se zvyšuje. Na druhé straně, je-li domácí cenová hladina vyšší vzhledem k zahraniční cenové hladině, nebo když se domácí cenová hladina relativně rychleji vzhledem k zahraniční cenové hladině zvyšuje, domácí statky jsou dražší a vývoz se snižuje. Jestliže domácí cenová hladina se relativně ve vztahu k zahraniční cenové hladině zvyšuje (snižuje), pak domácí statky jsou dražší (levnější) a dovoz roste (klesá) (Soukup, 2012).

Směnné relace

Index směnných relací (zkráceně směnné relace) je definován jako poměr cenového indexu importu (Neumann, Žamberský, Jiránková, 2010). Cenový index exportu vyjadřuje změnu cen vývozu v běžném období oproti základnímu období. Cenový index importu vyjadřuje změnu cen dovozu v běžném období oproti základnímu období. Ze směnné relace můžeme zjistit určité ekonomické skutečnosti. Je zřejmé, že pokud se nám podaří v běžném období oproti základnímu dosáhnout lepších, tedy vyšších, vývozních cen a dovozní ceny zůstanou nezměněny, pak můžeme za stejné fyzické množství vývozu dovést větší fyzické množství dovozu, případně za stejné fyzické množství dovozu vyvést menší fyzické množství vývozu. V tomto případě se naše směnné relace zlepšily. Analogicky pokud zůstanou v běžném období proti základnímu vývozní ceny nezměněny a dovozní ceny vzrostou, pak při hodnotě vyrovnaném běžném účtu za stejné fyzické množství vývozu můžeme dovést menší fyzické množství dovozu, případně za stejné fyzické množství dovozu musíme vyvést větší fyzické množství vývozu. Tentokrát jde o zhoršení směnných relací.

Směnné relace patří k tradičním ukazatelům, které umožňují hodnocení efektů ze zahraničního obchodu. Směnné relace jsou stanoveny jako poměr cenových indexů vývozu a dovozu. Jestliže dosahují směnné relace hodnot vyšších než 100 (respektive 1), jedná se o příznivý vývoj (ceny exportovaných výrobků rostou rychleji než importovaných). Jestliže dosahují směnné relace hodnot nižších než 100 (respektive 1), jedná se o nepříznivý vývoj. (Majerová, Nezval, 2011)

$$TT = \frac{P_X}{P_M}$$

TT – směnné relace

P_X – index cen vývozu

P_M – index cen dovozu

Reálný efektivní kurz

Reálný efektivní kurz (REER) je jedním z indikátorů vývoje mezinárodní konkurenceschopnosti země a obecně se jím rozumí různé míry relativních cen nebo nákladů vyjádřené v určité měně. Ukazatel reálného efektivního kurzu je stanovován deflováním nominálního kurzu národní měny váženým průměrem indexů relativních cen exportu nebo indexů relativních zpracovacích nákladů. Růst tohoto ukazatele znamená relativní zhodnocení postavení národní měny dané země, a tedy zhoršení konkurenční schopnosti země. Jedná se o zhoršení postavení těch exportérů, kteří jsou schopni konkurovat pouze cenou svého výrobku. Z tohoto pohledu index REER nad 100 signalizuje tendenci ke snižování konkurenceschopnosti země proti základnímu období, pokles indexu REER pod 100 znamená zvyšování konkurenceschopnosti země oproti základnímu období. Pro výpočet REER je použita metoda váženého geometrického průměru poměru indexu nominálního kurzu a diferenciálu deflátoru HDP, přičemž vahami jsou podíly největších obchodních partnerů na obratu zahraničního obchodu (Majerová, Nezval, 2011).

Nominální měnový kurz

Také změna nominálního měnového kurzu ovlivňuje vývoz. Devalvace domácí měny znamená růst nominálního měnového kurzu, a tedy zlevnění domácího zboží a služeb. Levnější domácí statky povedou ke zvýšení exportní poptávky, tedy k růstu vývozu (Soukup, 2012).

Ceny základních surovin – ropa

Surová ropa je bezesporu nejdůležitější komoditou na světě díky své dosavadní nenahraditelnosti ve světové ekonomice. Je základní surovinou pro výrobu benzínu, leteckého paliva, plastů a jiných, ceny této suroviny se také dále mohou promítnout do nákladů v rámci přepravy mezinárodního obchodu.

Význam ropy pro světové hospodářství byl názorně ukázán už v sedmdesátých letech v době ropných šoků. Inflace a nezaměstnanost se pohybovaly ve vysokých číslech ještě několik let poté. Ekonomové tvrdí, že vysoké ceny ropy mají zpětně velký negativní vliv na

hospodářský růst. Jiní oponují názorem, že nyní je světové hospodářství méně závislé na ropě, než bylo během ropných šoků v sedmdesátých letech a tudíž význam cen této suroviny klesá.

Výkonnost hospodářství hlavních obchodních partnerů

Velikost zahraničního důchodu ovlivňuje export tak, že dochází-li k růstu zahraničního důchodu, roste zahraniční poptávka po domácí produkci a vývozy domácí země rostou. Naopak snížení zahraničního důchodu snižuje vývoz domácí země.

Politické, podnikatelské prostředí pro investice

Konkurenceschopnost zahraničního obchodu a výrobků je úzce provázána s konkurenceschopností ekonomiky. K jejímu hodnocení se nejčastěji používá ukazatelů jako reálný efektivní kurz národní měny a směnné relace. Hodnocením konkurenceschopnosti celých států se zabývá Světové ekonomické fórum (WEF), které každoročně vydává zprávu o stavu globální konkurenceschopnosti The Global Competitiveness Report. Podle této zprávy z roku 2012 skončilo Německo na 6. místě ze 144 hodnocených zemí.

Německo, jakožto hospodářská velmoc využívá zahraniční politiku a vnější ekonomické vztahy k podpoře svých ekonomických zájmů v rámci mezinárodního obchodu. V Německu se historicky vyvinul systém podpory exportu již před vznikem současné SRN a dle Handla (2011) se skládá se z těchto tří pilířů:

- oficiální zahraniční zastoupení německého státu v zahraničí (velvyslanectví, konzuláty)
- Spolková agentura pro podporu exportu a investic
- zahraniční obchodní komory.

Důležitou roli také zastávají hospodářské komory. Velký význam při vyhledávání nových odbytišť i při udržování těch stávajících přisuzuje německý průmysl účastem na zahraničních veletrzích, kde je možné získávat informace a navazovat přímé kontakty s potenciálními budoucími obchodními partnery. Účast německých podniků na zahraničních veletrzích je podporována spolkovou vládou, přičemž existují speciální úředně podporované veletrhy, které zaštiťuje Spolkové ministerstvo hospodářství a technologie. Německý systém

podpory vnějších ekonomických vztahů podporuje plošně všechny domácí podniky, které by rády pronikly na zahraniční trhy nebo si zde udržely své již dosažené postavení.

I v tomto ohledu hrají roli důsledky znovusjednocení země, kterým musí německá vláda čelit. Na nové spolkové země je zaměřen program na podporu rozvoje podnikatelských aktivit a podnikatelské infrastruktury. Cílem programu pomoci vstupu na trh pro východoněmecké podniky je pomoci s výběrem seriózních a perspektivních zahraničních partnerů a při navazování obchodních vztahů. (Handl, 2011)

3.6 Shrnutí

V současné době je mezinárodní obchod upravován Světovou obchodní organizací. Německo po válce zaujalo k obchodu liberalistický postoj a stalo se smluvní stranou GATT. Jelikož je Německo členem EU, podléhá obchod pravidlům stanoveným v rámci společné obchodní politiky. V rámci zahraničního obchodu EU je třeba rozlišovat mezi vnitrounijním obchodem a obchodem se třetími zeměmi. Německo se ze všech členských států podílelo na extra i intra obchodu nejvíce. Nejvýrazněji se Německo prosazuje ve třídě SITC 7 stroje a dopravní prostředky, jeho podíl na celkovém vývozu EU v této skupině činil v roce 2012 37,9 %. Od padesátých let 20. století dosahuje Německo výrazných přebytků obchodní bilance, které ovšem negativně ovlivnilo sjednocení Německa v 90. letech 20. století a ekonomická krize v roce 2008. Postavení Německa z hlediska jeho podílu na světovém obchodu se zbožím se stabilně pohybuje na předních příčkách.

Export a import země je ovlivňován řadou faktorů, mezi nejvýznamnější patří: úroveň domácího důchodu, poměr cenových hladin, měnový kurz, obchodní omezení, ale i podnikatelské prostředí. Německý systém podpory vnějších ekonomických vztahů je důmyslně promyšlen a funguje již celá léta.

4. ANALÝZA ZAHRANIČNÍHO OBCHODU NĚMECKA

V této části bude analyzován zahraniční obchod Německa, přičemž nejprve bude věnována pozornost teritoriální a poté komoditní struktuře. Následně bude provedena korelační analýza, kde bude zkoumán vliv jednotlivých faktorů na export a import Německa. Korelační analýza byla vybrána pro zjištění síly vzájemného vztahu mezi zahraničním

obchodem Německa a jednotlivými ukazateli. Výsledky určí zda vývoz/dovoz Německa nejvíce ovlivňuje HDP vybraných obchodních partnerů, směnné relace, reálný efektivní kurz, nominální kurz USD/EUR nebo ceny ropy.

Mezi hlavní zdroje pro zpracování této části práce byla využita data z oficiálních internetových stránek Německého spolkového statistického úřadu, Eurostatu, Mezinárodního měnového fondu a Světové banky.

4.1 Teritoriální struktura

Nejprve je ale potřebné zaměřit se na zahraniční obchod dle jeho teritoriální struktury. Německý export nejčastěji směřuje do Francie, poté do Spojených států a Velké Británie. V průběhu sledovaného období se pořadí třech nejvýznamnějších vývozních teritorií nezměnilo. Nejvíce zboží Německo dováží z Francie, Číny, Spojených států amerických a Nizozemska. Z Nizozemska plyne velké množství zboží na území Evropské unie přes Rotterdam, což je nejvýznamnější námořní přístav EU. V první desítce exportérů na německý trh se objevuje i Rusko, jež zajišťuje surovinově nevybavenému Německu přísun nerostných zdrojů.

Tab. 4.1: Teritoriální struktura obchodu ve vybraných letech

	Export		Import	
	2000	2012	2000	2012
1.	Francie	Francie	Francie	Nizozemí
2.	USA	USA	USA	Čína
3.	Velká Británie	Velká Británie	Nizozemsko	Francie
4.	Itálie	Nizozemí	Velká Británie	USA
5.	Nizozemsko	Čína	Itálie	Itálie
6.	Rakousko	Rakousko	Japonsko	Velká Británie
7.	Belgie	Itálie	Belgie	Rusko
8.	Španělsko	Švýcarsko	Rakousko	Belgie
9.	Švýcarsko	Belgie	Švýcarsko	Švýcarsko
10.	Polsko	Polsko	Čína	Rakousko

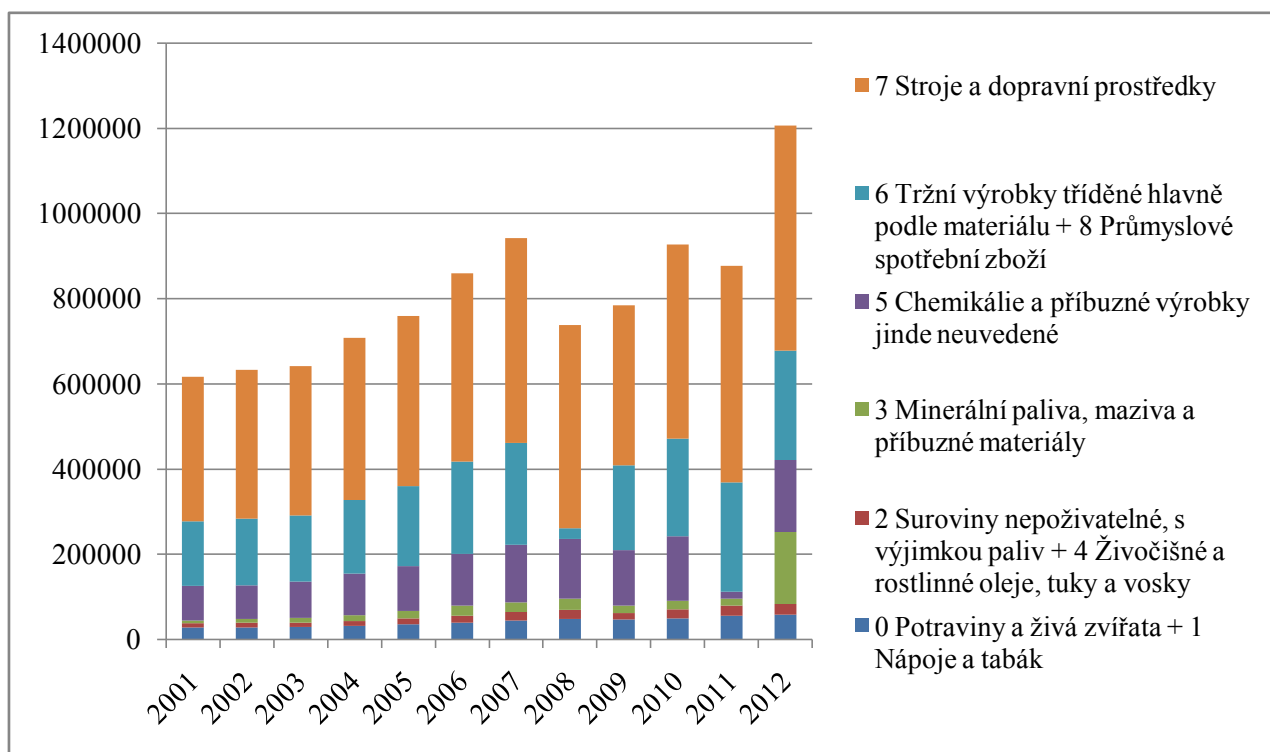
Zdroj: Německý statistický úřad, 2014

4.2 Komoditní struktura obchodu

Ve statistice zahraničního obchodu se standardně používá mezinárodní klasifikace SITC (System International Trade Classification). Pro hrubou analýzu zahraničního obchodu se klasifikace často seskupuje do skupin zboží v členění na potraviny (SITC 0,1), suroviny a polotovary (SITC 2, 3, 4, 5, 6) a výrobky (SITC 7, 8, 9). Právě toto členění poskytuje dostatečnou informaci o postavení země v mezinárodní dělbě práce. Jestliže v exportu země převažují suroviny a potraviny, jedná se o zemi rozvojovou, naopak převažují-li v exportu, ale i importu výrobky, jedná se o hospodářsky vyspělou zemi.

V grafu č. 4.1 je uvedeno základní členění komodit. V exportu dominují zejména stroje a dopravní prostředky. V roce 2012 činil jejich podíl na celkovém exportu 46,9 %.

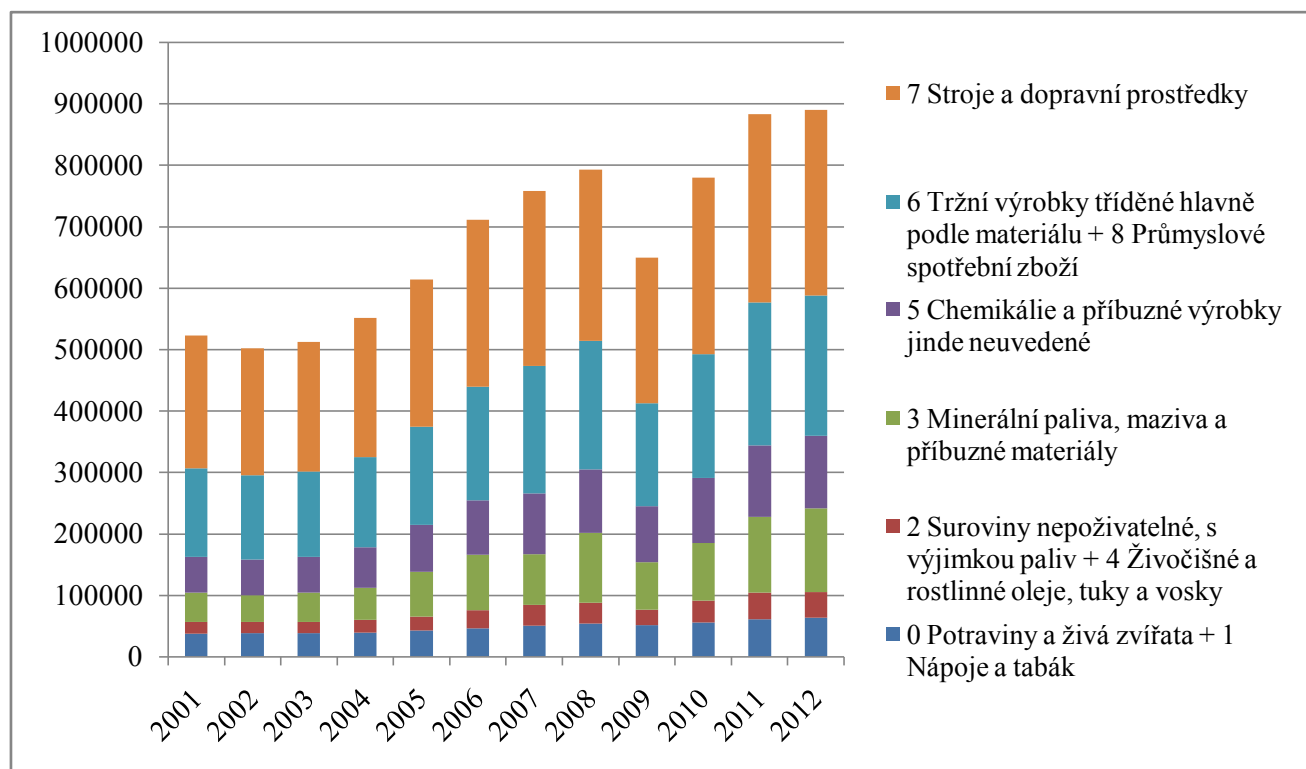
Graf 4.1: Komoditní struktura exportu

Zdroj: Eurostat, 2014

Další graf č. 4.2 ukazuje vývoj komoditní struktury dovozu. V dovozu převažují výrobky SITC 7 se 31,9 %. Významnou měrou se také na dovozu podílí skupina 3 - energetické suroviny (14,8 %).

Graf 4.2: Komoditní struktura importu

Zdroj: Eurostat, 2014

4.3 Korelační analýza

Korelační analýza se zabývá vzájemnými (většinou lineárními) závislostmi. V korelační analýze se klade důraz na intenzitu (sílu) vzájemného vztahu a jejím hlavním úkolem je přispět k poznání příčinných vztahů mezi statistickými znaky.

Hlavním úkolem regresní a korelační analýzy je matematický popis závislostí mezi dvěma nebo více statistickými znaky. Snaží se nalézt matematickou funkci, která by co nejlépe vyjadřovala charakter závislosti. Jednoduchá regrese spočívá v hledání závislosti jedné proměnné (závisle proměnné y) na jediné proměnné (nezávislé proměnné x). Úkolem regrese argumentu y je najít takovou regresní funkci, která by co nejlépe vyjadřovala závislost y na x . To znamená, že graf regresní funkce by měl být co nejblíže k izolovaným bodům. Po určení odhadu hypotetické regresní funkce se hodnotí její vhodnost k vyjádření závislosti mezi proměnnými indexem korelace a indexem determinace. Oba indexy tedy hodnotí

přiléhavost naměřených bodů k příslušné regresní funkci (Hindls, Hronová, Seger, Fischer, 2007).

Východiskem k popisu statistických závislostí jsou statistické údaje. Analýza je provedená na základě údajů z let 2000 až 2012. Měřené období je pro korelační analýzu relativně krátké a výsledky jsou zkresleny finanční a ekonomickou krizí a proto je nutné tento aspekt brát v úvahu. Za nezávisle proměnnou jsou považovány jednotlivé faktory (HDP, směnné relace, reálný efektivní kurz, nominální kurz USD/EUR, ceny ropy) a za vysvětlovanou proměnnou německý export/import.

Vztah mezi proměnnými vyjadřuje vzorec. První část se skládá z koeficientu, který určuje průsečík přímky s osou y, a je to fixní (autonomní) hodnota proměnné y. Druhou část vzorce tvoří regresní koeficient, ten je směrnici regresní přímky a vyjadřuje přírůstek závislé proměnné y v případě změny proměnné x o jednotku. Oba koeficienty vymezují vlastnosti regresní přímky procházejícím bodem [x,y]. Analýza je doplněna o výpočet korelačního koeficientu.

Závislá proměnná je vysvětlena tímto vztahem:

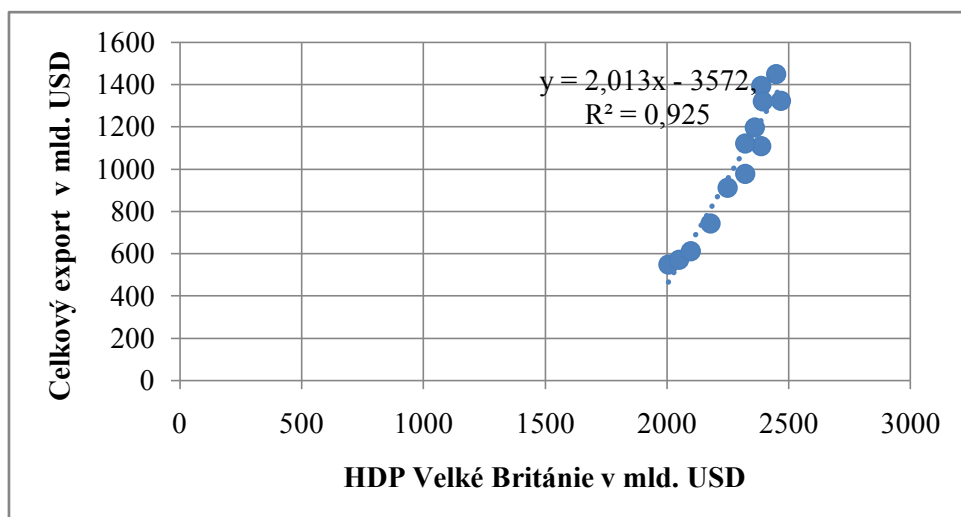
$$y = b_0 + b_1 \cdot x$$

Velikost koeficientu lze zařadit do jednotlivých skupin pro lepší slovní vyjádření (0 – 0,2 = velmi slabá závislost; 0,2 – 0,4 = slabá závislost; 0,4 – 0,7 = střední závislost; 0,7 – 0,9 = vysoká závislost; 0,9 – 1 = velmi vysoká závislost, 1 = absolutní závislost) (Hindls, Hronová, Seger, Fischer, 2007).

4.3.1 Export

Prvním ukazatelem použitým v této analýze je HDP hlavních obchodních partnerů Německa, kterými jsou Francie, Spojené státy americké a Velká Británie.

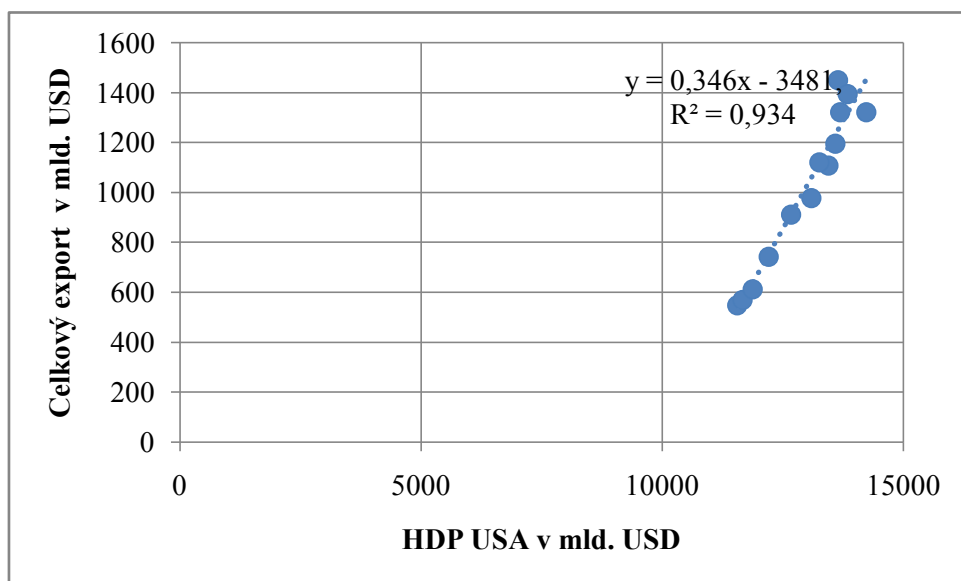
Graf 4.3: Závislost mezi HDP Velké Británie a exportem

Zdroj: World Bank 2014, IMF 2014, vlastní zpracování

V grafu lze vypožorovat pozitivní vztah mezi HDP Velké Británie a velikostí německého exportu. Koeficient korelace je 0,925. Koeficient b_1 je 2,0138, což znamená, že zvýšení HDP Velké Británie o 1 mld. USD pravděpodobně způsobí růst exportu Německa o 2,0138 mld. USD. Koeficient b_0 je -3572,9.

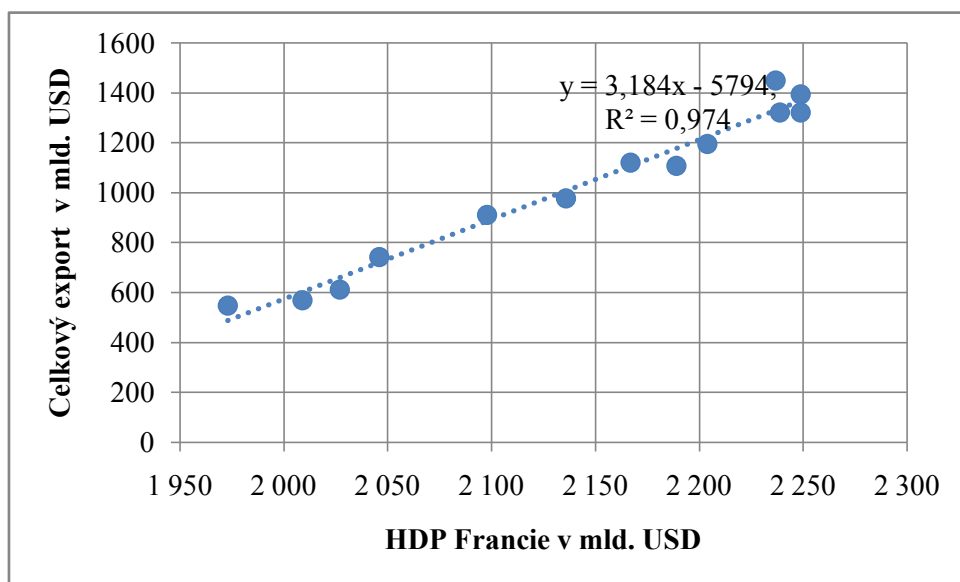
Graf 4.4: Závislost mezi HDP USA a exportem

Zdroj: World Bank 2014, IMF 2014, vlastní zpracování

Z grafu je patrný pozitivní vztah mezi HDP USA a velikostí německého exportu. Koeficient korelace je 0,9348. Koeficient b_1 je 0,3468, což znamená, že zvýšení HDP USA o 1 mld. pravděpodobně způsobí růst exportu Německa o 0,3468 mld. USD. Koeficient b_0 je -3481.

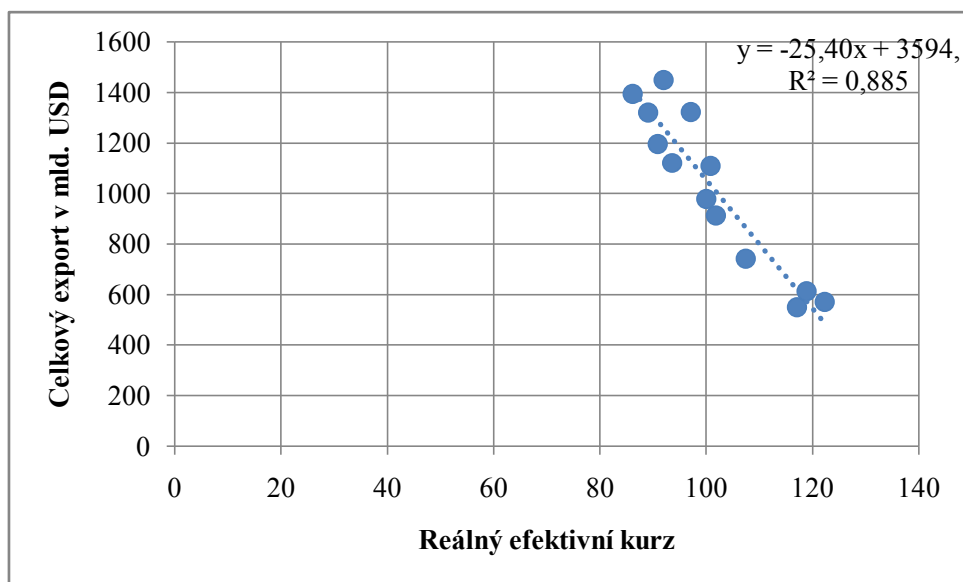
Graf 4.5: Závislost mezi HDP Francie a exportem

Zdroj: World Bank 2014, IMF 2014, vlastní zpracování

V grafu lze vypočítat pozitivní vztah mezi HDP Francie a velikostí německého exportu. Koeficient korelace je 0,974. Koeficient b_1 je 3,1845, což znamená, že zvýšení HDP Francie o 1 mld. pravděpodobně způsobí růst exportu Německa o 3,184 mld. USD. Koeficient b_0 je -5794.

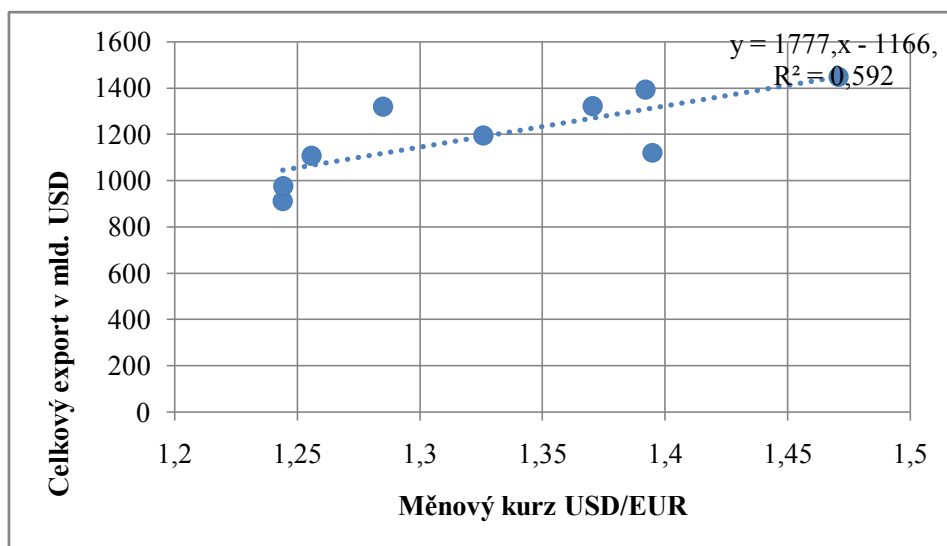
Graf 4.6: Závislost mezi reálným efektivním kurzem a exportem

Zdroj: World Bank 2014, IMF 2014, vlastní zpracování

Reálný efektivní kurz se během roků 2000 a 2003 pohyboval výrazně nad hodnotou 100 (okolo 120). Ovšem i přesto je v těchto letech patrný růst celkového exportu, který si lze vyložit tím, že konkurenceschopnost německého exportu nespočívá v nízké ceně, ale v kvalitním provedení. V roce 2007 poklesla hodnota pod 100, přibližovala se 90 a export rostl rychlejším tempem. Dle zjištěné vysoké závislosti můžeme říci, že pokud roste hodnota reálného efektivního kurzu, celkový export se snižuje. Koeficient b_1 je -25,40, což znamená, že zvýšení reálného efektivního kurzu o 1 jednotku pravděpodobně způsobí pokles exportu Německa o 25,4 mld. USD.

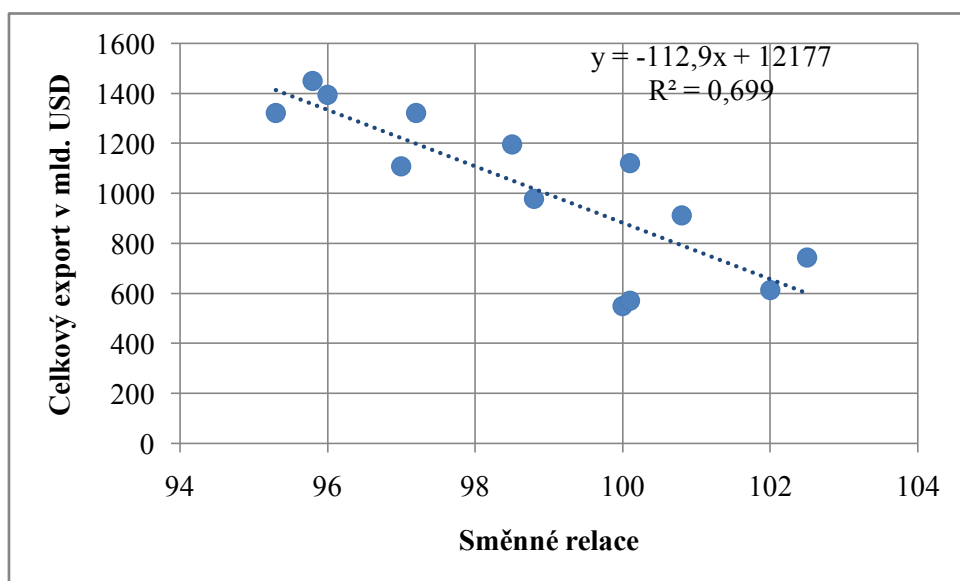
Graf 4.7: Závislost mezi měnovým kurzem a exportem

Zdroj: World Bank 2014, IMF 2014, vlastní zpracování

Výsledný korelační koeficient dosahuje hodnoty 0,592, což informuje o střední závislosti mezi měnovým kurzem a celkovým exportem. Koeficient b_1 je 1777,7, což znamená, že oslabení dolaru vůči euru o 10 centů (0,1) pravděpodobně způsobí růst exportu Německa o 1777,7 mld. USD.

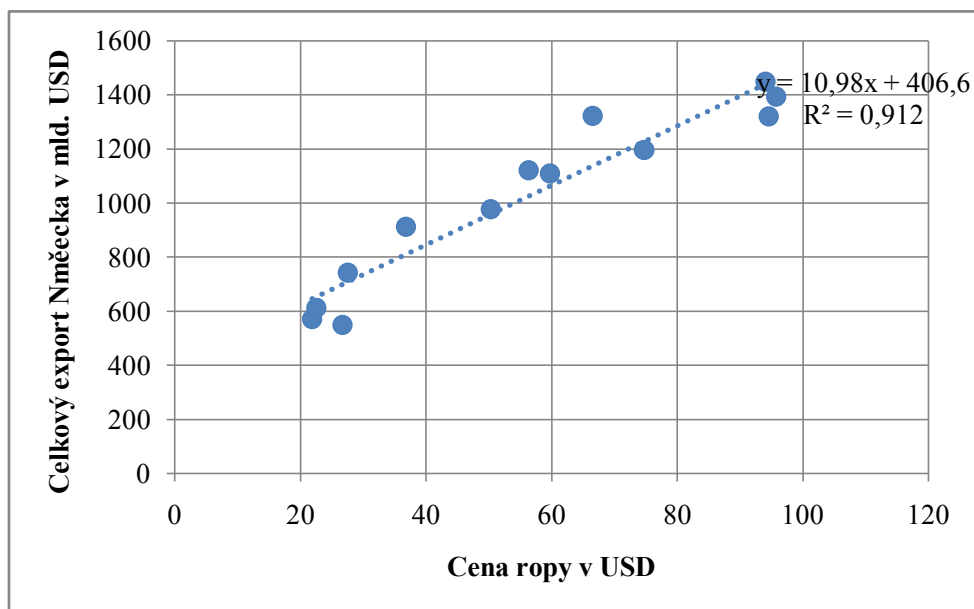
Graf 4.8: Závislost mezi směnnými relacemi a exportem

Zdroj: World Bank 2014, IMF 2014, vlastní zpracování

Korelační koeficient dosáhl hodnoty 0,699. Tento výsledek znamená střední závislost. Koeficient b_1 je -112,9, což znamená, že zvýšení směnných relací o 1 jednotku pravděpodobně způsobí pokles exportu Německa o 112,9 mld. USD. Koeficient b_0 je 12177.

Graf 4.9: Závislost mezi cenou ropy a exportem

Zdroj: World Bank 2014, IMF 2014, vlastní zpracování

V grafu lze vypočítat pozitivní vztah mezi velikostí německého exportu a cenou ropy. Koeficient korelace je 0,912. Koeficient b_1 je 10,98, což znamená, že zvýšení ceny ropy o 1 USD pravděpodobně způsobí růst exportu Německa o 10,985 mld. USD. Koeficient b_0 je 406,65.

Z hlediska ekonomické teorie by však měl být vztah těchto proměnných opačný, tzn. při zvyšování ceny ropy, by měl klesat export. Protože však negativní vztah mezi těmito proměnnými nebyl korelační analýzou prokázán, lze usuzovat, že ropa nepatří mezi důležité faktory ovlivňující německý export (roli bude hrát spíše vývoj jiných materiálů a polotovarů, které proexportně založené německé firmy využívají).

Tab. 4.2: Srovnání výsledků korelační analýzy

Faktor	Korelační koeficient	Koeficient determinace
HDP Francie	0,974	0,948676
HDP USA	0,934	0,872356
HDP Velké Británie	0,925	0,855625
Směnné relace	0,699	0,488601
Reálný efektivní kurz	0,885	0,783225
Nominální kurz USD/EUR	0,592	0,350464
Ropa	0,912	0,831744

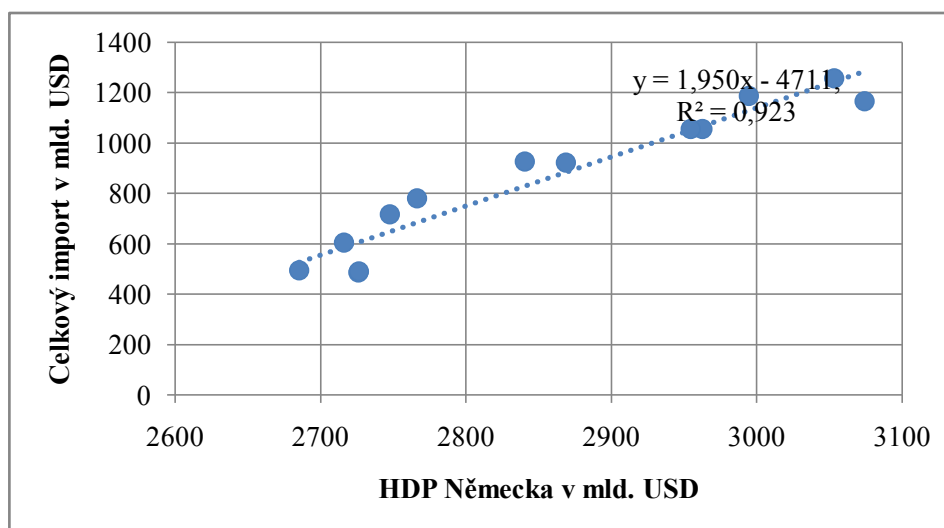
Zdroj: vlastní výpočty

Nejvyšší korelační koeficient u ukazatele HDP třech největších obchodních partnerů byl zaznamenán u Francie s hodnotou 0,974. Ekonomický vývoj ve Francii tedy nejvíce ovlivňuje celkový export Německa. Druhou nejvyšší hodnotu korelačního koeficientu dosáhl reálný efektivní kurz s 0,885.

4.3.2 Import

Jako první ukazatel zahraničního obchodu byl vybrán hrubý domácí produkt Německa. Korelační koeficient značí vysokou závislost německého HDP na importu.

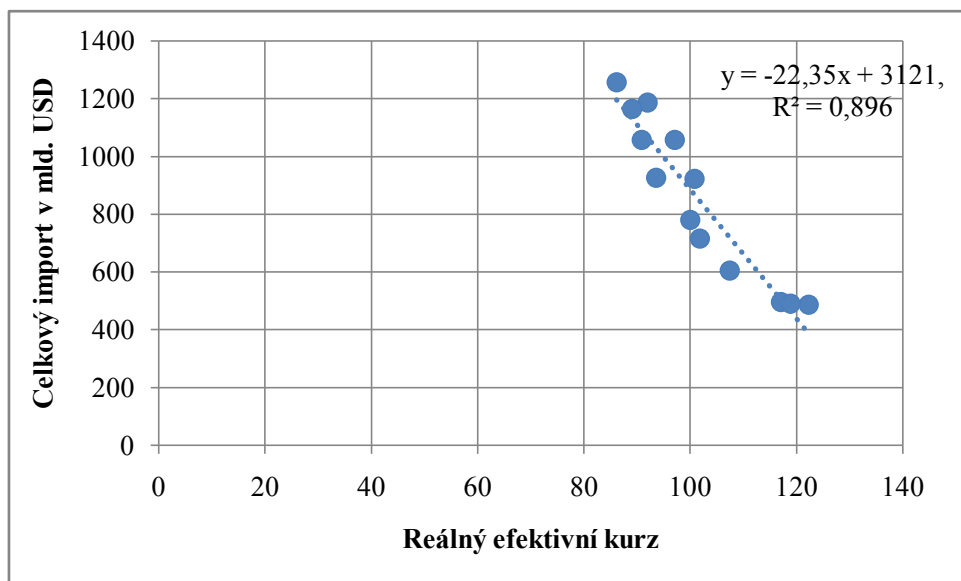
Graf 4.10: Závislost mezi HDP Německa a importem

Zdroj: World Bank 2014, IMF 2014, vlastní zpracování

Předmětem další korelační analýzy je vztah mezi reálným efektivním kurzem a celkovým importem.

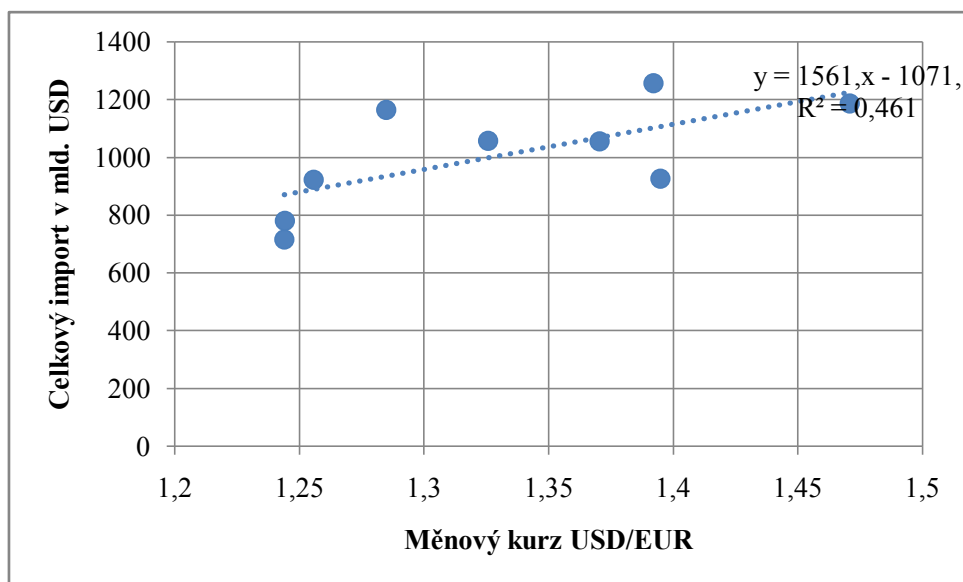
Graf 4.11: Závislost mezi reálným efektivním kurzem a importem

Zdroj: World Bank 2014, IMF 2014, vlastní zpracování

Vypočítaný korelační koeficient poukazuje na vysokou závislost, při klesající hodnotě reálného efektivního kurzu klesá celkový import. Koeficient korelace je 0,8969. Koeficient b_1 je -22,353, což znamená, že zvýšení reálného efektivního kurzu o 1 jednotku pravděpodobně způsobí pokles importu Německa o 22,353 mld. USD.

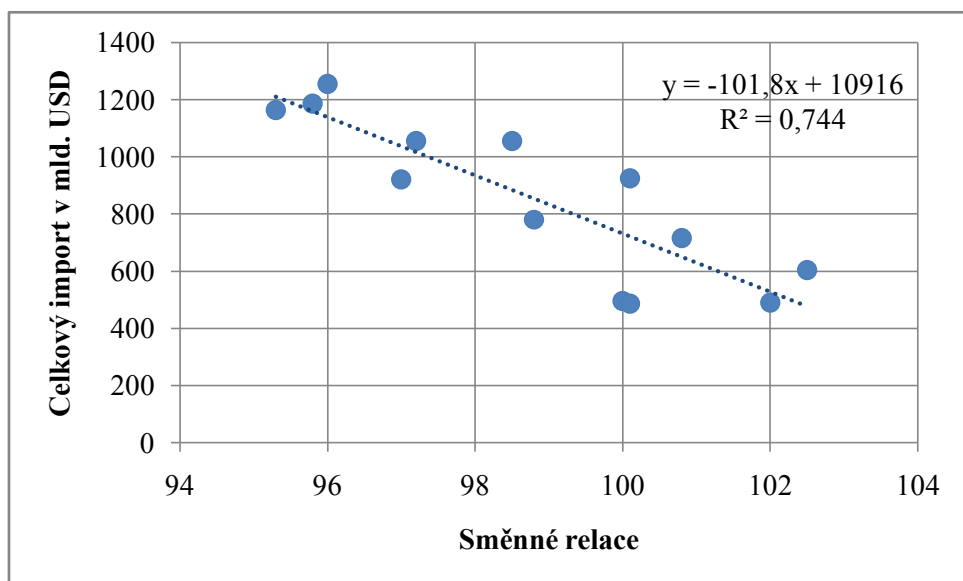
Graf 4.12: Závislost mezi měnovým kurzem a importem

Zdroj: World Bank 2014, IMF 2014, vlastní zpracování

Korelační koeficient dosáhl hodnoty 0,461, lze tedy hovořit o střední závislosti mezi měnovým kurzem a importem. Znamená to, že s oslabením dolaru vůči euru o 10 centů (0,1) pravděpodobně způsobí růst exportu o 1561,2 mld. USD.

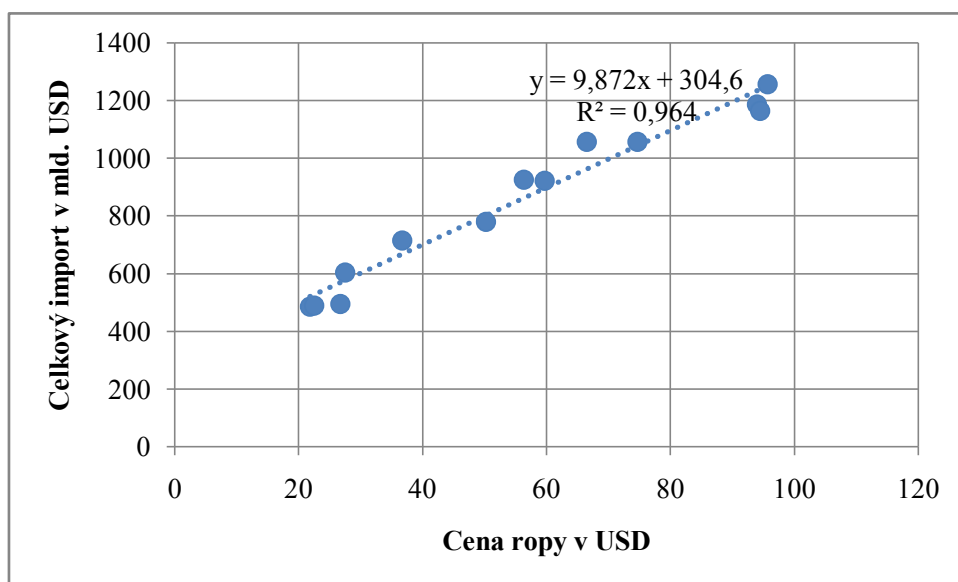
Graf 4.13: Závislost mezi směnnými relacemi a importem

Zdroj: World Bank 2014, IMF 2014, vlastní zpracování

V tomto případě dosáhl korelační koeficient hodnoty 0,744. Tento výsledek znamená vysokou závislost a poukazuje na to, že s rostoucí hodnotou směnných relací o 1 jednotku pravděpodobně klesne celkový import o 101,8 mld. USD.

Graf 4.14: Závislost mezi cenou ropy a importem

Zdroj: World Bank 2014, IMF 2014, vlastní zpracování

Mezi cenou ropy a celkovým importem je velmi vysoká závislost, s rostoucí cenou ropy roste i celkový import. Ropa je nezbytná surovina, kterou musí Německo nakupovat i přes vyšší cenu.

Tab. 4.3: Srovnání výsledků korelační analýzy

Faktor	Korelační koeficient	Koeficient determinace
HDP	0,923	0,851929
Směnné relace	0,744	0,553536
Reálný efektivní kurz	0,896	0,802816
Nominální kurz USD/EUR	0,461	0,212521
Ropa	0,964	0,929296

Zdroj: vlastní výpočty

Korelační koeficient je nejvyšší u ropy s hodnotou 0,964. Mezi těmito proměnnými je však z hlediska ekonomické teorie opačný vztah, který však v korelační analýze nebyl prokázán. Ropa v tomto případě není důležitý faktor ovlivňující německý zahraniční obchod. Druhou nejvyšší hodnotu korelačního koeficientu dosáhl reálný efektivní kurz, který činil 0,896.

4.4 Shrnutí

Nejdůležitějšími obchodními partnery Německa v oblasti exportu zboží ve sledovaném období let 2000 až 2012 byla Francie, USA a Velká Británie. Nejvýznamnějšími obchodními partnery v oblasti dovozu zboží bylo Nizozemsko, Čína a Francie. Z hlediska komoditní struktury je nejdůležitější skupinou exportu zboží ze SRN skupina SITC 7 (stroje a dopravní prostředky). Tato komoditní skupina tvořila v roce 2012 46,9 % z celkového exportu zboží ze SRN. V dovozu taktéž převažuje skupina SITC 7 (stroje a dopravní prostředky) s 31,9 % v roce 2012.

Z provedené korelační analýzy vyplývá, že kurzový vliv poměrně významně působí na ceny zahraničního obchodu. Zároveň pak, protože mají různý vliv na dovozní a vývozní ceny, ovlivňují i směnné relace a působí tak i na vlastní efektivnost německého zahraničního obchodu. K uvedeným výsledkům korelační analýzy je nutno podotknout, že na zahraniční obchod Německa mohou působit i jiné faktory jako již zmíněné institucionální faktory ekonomiky.

ZÁVĚR

Dějiny Německa prošly mnoha historickými zvraty. V průběhu jednoho století zanikly čtyři německé státy – císařství, Výmarská republika, třetí říše a Německá demokratická republika. Jen Spolková republika Německo, byť v pozměněné formě, vydržela dodnes.

Není pochyb o tom, že německé exportní hospodářství je obzvláště úspěšné. Ovšem po druhé světové válce se tato země nacházela v troskách. Jejich průmyslová základna byla poměrně rychle obnovena, ovšem domácí nelikvidní trh sám nebyl schopný nastartovat ekonomický růst. Proto není divu, že se Německo zaměřilo na export výrobků, a to zejména z oblasti zpracovatelského průmyslu. Osobností tohoto ekonomického hospodářského zázraku byl Ludwig Erhard. Německo poté začalo soustředit svoji pozornost na liberalizaci světového obchodu prostřednictvím GATT, aby usnadnilo cestu svému zboží na světový trh. Rozvíjení integračních snah v rámci západní Evropy také nebylo náhodné. Německo se po rozpoutání druhé světové války chtělo začlenit do evropských struktur a zároveň rodící se obchodní mocnost si nechtěla nechat ujít příležitost pro snazší obchodní výměnu. Je obdivuhodné, jak se v tak krátké době válkou zničená země stala předním světovým exportérem.

Na začátku padesátých let 20. století činil podíl Německa na světovém exportu 3,5 %, přičemž v roce 1965 dosahoval obdivuhodných 12 %. Od padesátých let vykazuje Německo trvale vysoké přebytky obchodní bilance, které z něj v roce 2012 udělaly třetího nejvýznamnějšího zbožího exportéra na světě. Z hlediska německého členství v EU se dokonce nachází na první příčce, což dokazuje jeho zcela zásadní význam pro mezinárodní obchod. Díky svému exportnímu modelu se také Německo brzy zotavilo z finanční a ekonomické krize z roku 2008. Nejdůležitější komoditní skupinou exportu zboží je skupina SITC 7 (stroje a dopravní prostředky). Tato komoditní skupina tvořila v roce 2012 46,9 % z celkového exportu zboží ze SRN. Německo dle mého názoru představuje pro ostatní země následováníhodný vzor.

Čína sesadila Německo z první příčky světového exportéra v roce 2009. Od roku 2010 se Německo nachází na třetím místě za Čínou a Spojenými státy. Export Číny se v posledních třiceti letech velmi změnil a na významu neustále nabývá zboží s vyšší přidanou hodnotou. Je proto důležité, aby se Německo v příštích letech soustředilo především na kvalitu, lépe využívalo vyspělé technologie, know-how a vybudované renomé "Made in Germany". Mělo

by soustředit svoji pozornost na rozvoj vědy a výzkumu na domácí i evropské úrovni. Pozice Německa je v současné době ohrožena možnými konkurenty - Japonskem, Francií, Jižní Koreou nebo některou z řad nově se rozvíjejících se ekonomik.

Cílem práce bylo zjistit, které faktory nejvíce ovlivňují zahraniční obchod Německa.

Korelační analýza zkoumala vliv jednotlivých faktorů na export a import Německa. Za možné faktory, které ovlivňují zahraniční obchod, byly vybrány HDP obchodních partnerů, vývoj směnných relací, reálného efektivního kurzu, nominálního kurzu USD/EUR a ceny ropy. Z provedených výpočtů vyplývá, že poměrně významně na zahraniční obchod působí kurzový vliv. To má vliv na dovozní a vývozní ceny, které pak ovlivňují směnné relace a působí na vlastní efektivnost zahraničního obchodu. Na export pak nejvíce působí HDP ve Francii, kde korelační koeficient činil 0,974. U ceny ropy byla vypočítaná vysoká hodnota korelačního koeficientu, ale z hlediska ekonomické teorie by měl být vztah mezi proměnnými opačný. K výsledkům korelační analýzy je nutno podotknout, že na zahraniční obchod mohou působit i jiné faktory jako již zmíněné institucionální faktory ekonomiky. Dále je nutné brát v úvahu, že výsledky mohou být zkresleny finanční a ekonomickou krizí z roku 2008.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

CIHELKOVÁ, Eva a Hana KUNEŠOVÁ a kol. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 2. doplň. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-455-4.

CIHELKOVÁ, Eva a kol. *Světová ekonomika: Obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-155-0.

FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 2. dopl. akt. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-80-7325-180-2.

FULBROOK, Mary: *Dějiny moderního Německa od roku 1918 po současnost*. Praha: Grada Publishing, 2010, 304 s. ISBN 978-80-247-3104-9.

FOJTÍKOVÁ, Lenka a Marian LEBIEDZIK. *Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7179-939-9.

HANDL, Vladimír (ed.). *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011. ISBN 978-80-87558-03-4.

HINDLS, R., S. HRONOVÁ, J. SEGER a J. FISHER. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-43-6.

HODULÁK Vladan a Oldřich KRPEC. *Evropa ve světové ekonomice. Historická perspektiva*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6146-0.

KALÍNSKÁ, Emílie a kol. *Mezinárodní obchod v 21. století*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3396-8.

KOSTLÁN, A., MORAVCOVÁ, D., VANÍČEK, V.: *Encyklopedie dějin Německa*. Praha: Ivo Železný, 2000, 556 s. ISBN 80-237-3590-X.

MACHKOVÁ, H., E. ČERNOHLÁVKOVÁ a A. SATO. 5. akt. vyd. *Mezinárodní obchodní operace*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3237-4.

MAJEROVÁ, Ingrid a Pavel NEZVAL. *Mezinárodní ekonomie v teorii a praxi*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3421-4.

MÜLLER, H., KRIEGER, K. F., VOLRATH, H.: *Dějiny Německa*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004, 609 s. ISBN 80-716-188-3.

NEUMANN, P., P. ŽAMBERSKÝ a M. JIRÁNKOVÁ. *Mezinárodní ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3276-3.

SOUKUP, Alexandr. *Mezinárodní ekonomie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-392-6.

SVATOŠ, Miroslav a kol. *Zahraniční obchod teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2708-0.

ŠTĚRBOVÁ, Ludmila a kol. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4694-4.

WINKLER, Heinrich August. *Der lange Weg nach Westen. Deutsche Geschichte vom Ende des Alten Reiches bis zum Untergang der Weimarer Republik*. 7. vyd. Mnichov: C.H. Beck, 2010. 652 s. ISBN 978-3-406-49523-6.

WINKLER, Heinrich August. *Der lange Weg nach Westen. Deutsche Geschichte vom "Dritten Reich" bis zur Wiedervereinigung*. 7. vyd. Mnichov: C.H. Beck, 2010. 742 s. ISBN 978-3-406-49524-3.

WOLFRUM, Edgar: *Zdařilá demokracie: dějiny Spolkové republiky Německo od jejích počátků až po dnešek*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu, 2008, 583 s. ISBN 978-80-87029-43-5.

ŽÍDEK, Libor. *Dějiny světového hospodářství*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-184-7.

Internetové zdroje

EUROSTAT. *Extra-EU27 trade, by Member State, total product* [on-line]. 2013 [1. 3. 2014]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tet00038&language=en>

EUROSTAT. *Extra-EU27 trade of machinery and transport equipment (SITC 7), by main partners* [on-line]. 2013 [1. 3. 2014]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tet00045&language=en>

EUROSTAT. *Extra-EU27 trade of machinery and transport equipment (SITC 7), by Member State* [on-line]. 2013 [1. 3. 2014]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tet00052&language=en>

EUROSTAT. *Extra-EU27 trade, by product group* [on-line]. 2013 [1. 3. 2014]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tet00061&language=en>

EUROSTAT. *Extra-EU27 trade, by Member State, total product* [on-line]. 2013 [1. 3. 2014]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tet00038&language=en>

EUROSTAT. *Real GDP growth rate* [on-line]. 2013 [28. 8. 2013]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>

EUROSTAT. *US Dollar* [on-line]. 2014 [25. 3. 2014]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00033&plugin=1>

STATISTISCHE BUNDESAMT. *Development of gross earnings* [on-line]. 2013 [28. 8. 2013]. Dostupné z:

<https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/NationalEconomyEnvironment/EarningsLabourCosts/EarningsBranchEconomicActivity/Tables/LongTimeSeriesNL.html>

STATISTISCHE BUNDESAMT. *Labour market* [on-line]. 2013 [28. 8. 2013]. Dostupné z: <https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/Indicators/LongTermSeries/LabourMarket/lrab001.html>

STATISTISCHE BUNDESAMT. *Foreign trade* [on-line]. 2014 [1. 3. 2014]. Dostupné z: <https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/Indicators/LongTermSeries/ForeignTrade/lrahl01.html;jsessionid=0A3D7205F198273CD3D0ECB958D2C56E.cae2>

THE WORLD BANK. *Net barter terms of trade index* [on-line]. 2014 [20. 3. 2014]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/TT.PRI.MRCH.XD.WD?page=2>

THE WORLD BANK. *GDP* [on-line]. 2014 [20. 3. 2014]. Dostupné z: http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD?page=2&order=wbapi_data_value_2009%20wbapi_data_value%20wbapi_data_value-first&sort=asc

U.S. ENERGY INFORMATION ADMINISTRATION. *Crude Oil* [on-line]. 2014 [20. 3. 2014]. Dostupné z: http://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&s=F0000000__3&f=A

WORLD TRADE ORGANIZATION. *World Trade Report 2013. Factors shaping the future of world trade* [on-line]. 2013 [23. 1. 2014]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report13_e.pdf

WORLD TRADE ORGANIZATION. *GATT Members* [on-line]. 2013 [23. 1. 2014]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/gattmem_e.htm

WORLD TRADE ORGANIZATION. *Germany and the WTO* [on-line]. 2013 [23. 1. 2014]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/germany_e.htm

WORLD TRADE ORGANIZATION. *The GATT years: from Havana to Marrakesh* [on-line]. 2013 [23. 1. 2014]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact4_e.htm

WORLD TRADE ORGANIZATION. *Ministerial Conference approves Yemen's WTO membership* [on-line]. 2013 [24. 1. 2014]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/news_e/news13_e/acc_yem_03dec13_e.htm

SEZNAM ZKRATEK

CDU	Christlich Demokratische Union
CSU	Christlich-Sozial Union
DEM	německá marka
EFTA	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
EUR	euro
EHS	Evropské hospodářské společenství
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
ES	Evropské společenství
FDP	Freie Demokratische Partei
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GATS	General Agreement on Trade in Services
HDP	hrubý domácí produkt
ITO	Mezinárodní obchodní organizace
KPD	Komunistische Partei Deutschland
NATO	Severoatlantická aliance
NDR	Německá demokratická republika
NSDAP	Národně socialistická německá dělnická strana
OEEC	Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci
OSN	Organizace spojených národů
PB	platební bilance

RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SED	Sozialistische Einheitspartei Deutschlands
SITC	Standard International Trade Classification
SOP	společná obchodní politika
SPD	Sozialdemokratische Partei Deutschlands
SRN	Spolková republika Německo
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
SZP	společná zemědělská politika
TRIPS	Agreement on Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights
USA	Spojené státy americké
USD	americký dolar
VB	Velká Británie
WTO	Světová obchodní organizace
ZO	zahraniční obchod

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne.....

.....

jméno a příjmení studenta

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Německo v časech Německého spolku (1815-1866).....	8
--	---

SEZNAM TABULEK

Tab. 3.1: Cla na průmyslové výrobky 1902-2000 (nevážený průměr – hodnotový ekvivalent)	29
Tab. 3.2: Podíl obchodu členských zemí v rámci EHS (%)	29
Tab. 3.3: Extra EU27, podíl na exportu a importu členských států (%)	33
Tab. 3.4: Intra EU27, podíl na přijmutí a odeslání zboží členských států (%).....	35
Tab. 3.5: Největší světoví exportéři zboží 1980 – 2011	39
Tab. 3.6: Hlavní světoví exportéři a importéři zboží v roce 2012 (mld. USD a %).....	39
Tab. 4.1: Teritoriální struktura obchodu ve vybraných letech	45
Tab. 4.2: Srovnání výsledků korelační analýzy	54
Tab. 4.3: Srovnání výsledků korelační analýzy	57

SEZNAM GRAFŮ

Graf 3.1: Obchodní bilance - extra obchod EU 27 strojů a dopravních zařízení (SITC 7) v milionech ECU/EURO	34
Graf 3.2: Vývoj podílu německého zahraničního obchodu na světovém obchodě (v %)	37
Graf 3.3: Vývoj obchodní bilance Německa	38
Graf 3.4: Vývoj obchodní bilance Německa	38

Graf 4.1: Komoditní struktura exportu.....	46
Graf 4.2: Komoditní struktura importu	47
Graf 4.3: Závislost mezi HDP Velké Británie a exportem.....	49
Graf 4.4: Závislost mezi HDP USA a exportem	49
Graf 4.5: Závislost mezi HDP Francie a exportem	50
Graf 4.6: Závislost mezi reálným efektivním kurzem a exportem.....	51
Graf 4.7: Závislost mezi měnovým kurzem a exportem	52
Graf 4.8: Závislost mezi směnnými relacemi a exportem.....	52
Graf 4.9: Závislost mezi cenou ropy a exportem	53
Graf 4.10: Závislost mezi HDP Německa a importem.....	54
Graf 4.11: Závislost mezi reálným efektivním kurzem a importem	55
Graf 4.12: Závislost mezi měnovým kurzem a importem.....	56
Graf 4.13: Závislost mezi směnnými relacemi a importem	56
Graf 4.14: Závislost mezi cenou ropy a importem.....	57

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Registrovaná nezaměstnanost dle oblastí

Příloha č. 2: Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy

Příloha č. 3: Data použitá pro korelační analýzu